

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

Fakulta mezinárodních vztahů

Obor: Mezinárodní studia – diplomacie

**Reflexe Mnichovské dohody 1938
v politickém prostředí SRN**

(bakalářská práce)

Autorka: Nikola Kuchaříková

Vedoucí práce: prof. PhDr. Zdeněk Veselý, CSc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů.

V Praze, dne 27. 4. 2018

.....

Nikola Kuchaříková

Poděkování:

Ráda bych poděkovala panu prof. PhDr. Zdeňku Veselému, CSc. za jeho cenné rady, věcné připomínky a také za jeho podporu, trpělivost, inspiraci a diskuze při vypracování této bakalářské práce.

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	i
SEZNAM TABULEK	ii
ÚVOD	1
1. HISTORICKÉ DETERMINANTY	4
1.1 Cesta k emancipaci Německa.....	5
1.2 Československá krize a Mnichovská dohoda.....	7
2. NÁTLAKOVÁ DIPLOMACIE	10
2.1 Definice.....	10
2.2 Varianty.....	11
2.3 Úspěšnost	12
3. PLATNOST MNICHOVSKÉ DOHODY.....	15
4. CESTA K ODUZNÁNÍ MNICHOVA	17
4.1 Proces "odčiňování Mnichova" ze strany signatářů.....	17
4.2 Po druhé světové válce.....	19
4.2.1 První snahy o navázání vztahů.....	23
4.3 Pražská smlouva 1973	24
4.3.1 Zasedání v Bundestagu.....	28
4.4 Smlouva z roku 1992	34
4.5 Deklarace z roku 1997	37
4.5.1 Zasedání v Bundestagu.....	38
4.6 Vstup České republiky do EU.....	44
ZÁVĚR.....	47
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	51

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

CDU	Křesťanskodemokratická unie Německa
CSU	Křesťansko-sociální unie Bavorska
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká s Slovenská Federativní Republika
ČSR	Československá republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
FDP	Svobodná demokratická strana
FDP	Svobodná demokratická strana Německa
NATO	Severoatlantická aliance
NDR	Německá demokratická republika
PDS	Strana demokratického socialismu
SdP	Sudetoněmecká strana
SL	Sudetoněmecký landsmanšaft
SPD	Sociálnědemokratická strana
SRN	Spolková republika Německo
SSSR	Sovětský svaz
USA	Spojené státy americké

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Úspěšnost nátlakové diplomacie.....	13
--	----

„Heute Europa, morgen die Welt!“

Adolf Hitler

ÚVOD

Existuje nespočet historických mezníků, o nichž se nepřestává hovořit, poněvadž měly vliv nejen na dění v celé Evropě, ale následně i na celý svět a vepsaly se tak do našich vzpomínek. Takových milníků existuje v československém státě celá řada. Od jeho vzniku došlo k mnoha změnám, které měly vliv na danou politiku státu, ale i na život lidí v něm. Střídala se období rozkvětu s obdobími úpadku, která téměř znamenala až zánik naší existence. Vybrala jsem si tedy téma Mnichovská dohoda, jež je právem považovaná za jednu z nejdůležitějších, ale také nejbolestivějších událostí, představující nejtěžší rozhodnutí v dějinách Československa a v politickém prostředí z toho důvodu, že z tohoto úhlu daná problematika nebyla na českém území snad ještě nikým zkoumána.

Cílem práce je analýza procesu odůvodnění Mnichovské dohody ze strany SRN a nalezení odpovědi na otázku proč k jejímu prohlášení za neplatnou došlo až po tak dlouhé době. K výzkumu mé práce bude využita především analýza a posléze i analýza komparativní, jinými slovy rozbor této problematiky na základě dostupných informací a jejich následné hodnocení, popřípadě porovnání. Analyzována bude zejména linie politická – zasedání v Bundestagu, názory politických stran a postoje sudetoněmeckých organizací – která bude doplněna o linii odbornou. V práci budu vycházet z hypotézy, že odůvodnění Mnichova komplikovala neexistence mírové smlouvy, respektive diplomatických vztahů a také protichůdné názory nejen na platnost Mnichova, ale i na jeho důsledky.

Práce je členěna do čtyř hlavních kapitol. Teoretickou část tvoří dvě kapitoly, z nichž **první kapitola** slouží k nastínění historického dění po první světové válce. Zmíněny jsou klíčové události, jež vedly k novému uspořádání světa a podepsání nových spojeneckých smluv. Dále je nastíněn vývoj Německa a jeho následná emancipace završená podepsáním oné Mnichovské dohody. Vzhledem k tomu, že Mnichovská dohoda byla ČSR vnucena pod hrozbou síly, jedná se zde o aplikaci nátlakové diplomacie, jež bude řešena v **kapitole druhé**. Definována bude nejen samotná nátlaková diplomacie ale i její varianty, podmínky úspěšnosti a problémy s ní spojené.

Praktická část se skládá též ze dvou kapitol a je zaměřena na reflexi Mnichovské dohody v politickém prostředí SRN, neboli uvážení a zhodnocení okolností a

souvislostí s ní spojených. Pozornost je tedy věnována období od podepsání Mnichovské dohody až po vstup České republiky do Evropské unie. Samotná reflexe je pak chápána jako sled událostí a důsledků, jenž byly s jejím podpisem určitým způsobem spjaty. **Třetí kapitola** se zabývá Mnichovskou dohodou z právního pohledu, respektive její platností dle soudobého a nynějšího mezinárodního práva, ale i ústavního práva ČSR. Ve **čtvrté kapitole** bude Mnichovská dohoda analyzována v politickém prostředí SRN. Tím je míněn soubor německých politických stran, které své aktivity projevují samostatně či prostřednictvím ústavních institucí (vláda, parlament, ...) spolu se sudetoněmeckými organizacemi, které se stranami úzce spolupracují.

První kniha, která na toto téma vyšla, byla *Histoire Secrète de la Conciliation de Munich*. Dále se však této problematice věnovalo tisíce titulů. Vyšlo nespočet naučných knih, článků, pamětí, ale i deníků psaných signatáři a dalšími zúčastněnými, jako například od E. Beneše, N. Chamberlaina, W. Churchilla či G. Bonneta. Mnichov byl zkoumán pak nejen z historického hlediska, ale i právního, ekonomického, politického a v neposlední řadě i vojenského. Nicméně je nutné brát ohled i na to, že daná literatura je často velmi odlišná, což je dáno tím, že každá země ba i každá organizace zaujímala jiný postoj k Mnichovu a jeho příčinám a důsledkům. Pro tuto bakalářskou práci bylo tedy nezbytné, pracovat z velké části s německou literaturou. Česká literatura je využita především pro historický výklad a k znázornění kontrastů v pohledu na danou problematiku. Zde je převážně pracováno s dílem *Dějiny české zahraniční politiky* od Z. Veselého a knihou *Mnichovská dohoda 1938* od Bořivoje Čelovského, která detailně popisuje období po první válce a vývoj vedoucí k oné Mnichovské dohodě. Vývoji se, byť ne již tak podrobně, věnuje i kniha *Tzv. Benešovy dekrety* od Michala Spirita, která na Mnichov a pomnichovský vývoj nahlíží z hlediska právního. Další důležitou knihou pro tuto bakalářskou práci bylo dílo *Dlouhé stíny Mnichova* napsané J. Kuklíkem a kol., spolu s titulem *Komu sluší omluva*, které poskytuje důležité úryvky ze smluv, dokumentů a dopisů mezi československou a německou stranou. Za účelem popisu vzniku sudetoněmeckých sdružení je využit příspěvek od V. Kurala ve sborníku *Krajanské organizace sudetských Němců v SRN: Studie o sudetoněmecké otázce*.

Ojedinele byla využita i anglická literatura a to za účelem vysvětlení variant, principů a aplikace nátlakové diplomacie byly použity zejména anglické zdroje,

jelikož česká literatura se touto problematikou zabývá jen velmi okrajově. Stěžejním prací se tedy stala nejznámější a nejcitovanější kniha na toto téma s názvem *Forceful persuasion: coercive diplomacy as an alternative to war* od A. L. George a dílo *Coercive Diplomacy: Frequently used, seldom successful* od P. V. Jakobsena.

Německá literatura je aplikována převážně na vyzkoumání dané otázky. Co se knih týče, bylo využito titulu od sudetoněmeckým manželů Hahnových – *Sudetoněmecká vzpomínání a zapomínání* a práce K. E. Franzena s názvem *Verpaßte Chancen? Die Verträge zwischen Bonn und Prag im Urteil der Sudetendeutschen*, které umožňují přesnější náhled na organizace sudetských Němců. Mnoho užitečných informací nabízí i kniha předsedy Collegia Carolina F. Seibta, s názvem *Německo a Češi*. Klíčovým zdrojem pro analýzu byly noviny *Sudetenpost*, *Spiegel* a *Die Zeit*, stěžejní však byly rozhovory z německého *Bundestagu* referující k Pražské smlouvě a následné Česko-německé deklaraci z roku 1997. Velice užitečné by byly spisy a záznamy z archivů sudetoněmeckých organizací či zápisy ze zasedání a sjezdů politických stran, které ovšem nebylo, bohužel, možné dohledat v elektronické podobě, či nebyly vůbec veřejnosti zpřístupněny.

1. HISTORICKÉ DETERMINANTY

Konec první světové války znamenal konec čtyřletého celosvětového konfliktu, ale také nový úkol pro všechny státy, a sice vytvořit nové uspořádání mezinárodních vztahů a zaručit celosvětový mír. Mír měl vycházet z nových mírových smluv a měl být formován pomocí několika podmínek jako například založením mezinárodní organizace – tou byla Společnost národů, či upravením teritoriálních požadavků dle práva na sebeurčení národů.¹

Pařížské mírové konference se zúčastnilo 32 zemí, avšak hlavní rozhodovací pravomoc měla Francie, Velká Británie, Amerika a v poslední řadě i Itálie. Dále zde byly i země jako ČSR, jejichž názor byl brán v úvahu jen v otázkách, které se ho týkaly. Poražené státy, tedy Rakousko a Německo, na konferenci neměly povolený přístup.² Němci se ovšem nedokázali smířit s tím, že na pařížských jednáních byli přičítáni k poraženým mocnostem a měli tendenci si klást požadavky, jako kdyby byli vítězi³ a i sudetští Němci se naivně domnívali, že tato konference jim zaručí autonomii.⁴ To se však nestalo.

Naopak tomu bylo u ČSR, která díky této konferenci dosáhla své suverenity a samostatnosti. Již ale při vytváření ČSR vznikl spor o sudetské území obývané převážně Němci a už v tu dobu se polemizovalo o tom, zda toto území zahrnou do nově vzniklého Československa či nikoli. Jako pádný argument pro začlenění Sudet, se jevila skutečnost, že zde kdysi vedla státní hranice „Zemí koruny České“.⁵

Poválečné období však neznamenal jen nové uspořádání světa a potrestání viníků, ale i podepsání nových spojeneckých smluv. **Konference v Locarnu 1925** iniciovaná německým ministrem zahraničí Stresemannem vyústila k podepsání smlouvy s Francií a Belgií, ve které byly společné hranice vyhlášeny za neměnné, čímž Německo s konečnou platností definovalo své západní hranice. Součástí smlouvy byla i tzv. smírčí smlouva s Polskem a Československem, která měla zamezit násilné revizi

¹ SPIRIT, M. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0755-2, s. 29.

² Tamtéž, s. 42.

³ SEIBT, F. *Německo a Češi: dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy*. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0577-3, s. 239.

⁴ Tamtéž, s. 45.

⁵ Tamtéž, s. 34.

hranic, ta však již negarantovala neměnnost východních hranic Německa. Francie ale Polsku a Československu poskytla záruky, které byly zahrnuty v Briand-Kellogově paktu.⁶ Tento pakt měl dvě základní části. V první části odmítal válku jakožto jeden z prostředků k řešení sporů v mezinárodních vztazích a v části druhé se státy zavázaly k řešení konfliktů a sporů pouze mírovými prostředky.⁷ Útočná válka, jež dříve patřila k základním právům každého státu, tak byla tímto paktem označena za protiprávní. Nicméně přínos tohoto paktu nebyl nikterak veliký, protože postrádal exaktní specifikaci, jak řešit spory mírovou cestou a hlavně neobsahoval žádné sankce, pokud by došlo k jeho porušení.⁸

Díky těmto spojeneckým smlouvám panovalo přesvědčení, že mír je zabezpečen a že druhé světové válce s největší pravděpodobností nemůže ani dojít, neboť kromě spojeneckých smluv byl podepsán i již zmíněný Briand-Kelloggův pakt.

1.1 Cesta k emancipaci Německa

Mírová smlouva z Versailles stanovila, že Německo spolu se svými spojenci jsou původci a tudíž i zodpovědní za veškeré ztráty a škody, které Státy Dohody utrpěly. Německo ztratilo velkou část území, jeho hranice byly přesně definovány a v neposlední řadě byl radikálně snížen počet jeho vojáků. Kromě toho bylo Německo povinno platit vysoké reparace, jenomže výše reparací byla nerealistická, a proto se snažilo prosadit jejich snížení. Velkou nápomocí mu byl nejen Dawesův plán, jenž sumu snížil a prodloužil splatnost, ale hlavně finanční pomoc od Británie a USA, díky níž se německá ekonomika zotavila.⁹

Prosperita Německa ovšem trvala jen do příchodu velké hospodářské krize, způsobené propadem cen akcií na americké burze v roce 1929. Roku 1933 byl v Německu Adolf Hitler zvolen říšským kancléřem a pod jeho vedením byla krize překonána. Německo začalo nabývat na síle a sebevědomí, což přispělo k tomu, že

⁶ MÜLLER, H. a kol. *Dějiny Německa*. 2. dopl. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004, Dějiny států. ISBN 80-7106-188-3, s. 248-251.

⁷ MORAVCOVÁ, D. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914-1941*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1998, ISBN 80-86130-04-5, s. 107.

⁸ SPIRIT, M. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0755-2, s. 71.

⁹ Tamtéž, s. 64-65.

tentýž rok nejen, že opustilo odzbrojovací konferenci v Ženevě, ale o pár měsíců později vystoupilo dokonce i ze Společnosti národů.¹⁰

V roce 1935 byla uzavřena smlouva mezi Francií a SSSR, kterou Hitler označil za anulaci Locarnských smluv, a krátce na to obsadila německá vojska Porýní, což bylo v rozporu s mírovými smlouvami. Tento akt měl Hitlerovi posloužit spíše jako test, jaké a jestli vůbec vyvolá reakce dalších mocností. Západní mocnosti zastávající převážně politiku appeasementu však tento akt v podstatě ignorovaly, i přesto, že byly ve vojenské přesile. Tímto ovšem Hitler pozbyl obavy a naopak nabyl odvahy pro další akce.¹¹

Evropa se tedy postupně dělila na dva tábory, a sice revizionistické mocnosti usilující o revizi mírových smluv a mocnosti vyžadující udržení *status quo*. Nespokojenými státy byla i **Itálie, Maďarsko a Bulharsko**, čehož Hitler také využil a dostal je na svoji stranu. Maďarsko nejenže bylo na Německu ekonomicky velice závislé, ale spolupracovalo s ním i vojensky. To mu však nebylo dost a později získal přízeň i Polska a Jugoslávie.¹² Počet revizionistických mocností rostl a francouzský bezpečnostní systém pomalu ztrácel na významu. Hitler také šikovně poukázal na nebezpečí bolševizmu a členství SSSR ve Společnosti národů, čímž odklonil pozornost od Německa k SSSR. Ve Francii panovala nestabilní politika, a proto se jen stěží mohla porovnávat s na síle nabývajícím Německem. Jediná mocnost, která mohla Berlínu dělat potíže, byla tedy jen Anglie, která tak pevně zastávala politiku appeasementu, že si Hitler mohl být téměř jist, že proti němu nikdy nezasáhne.

To umožnilo Německu 12. března 1938 dosáhnout **Anšlusu Rakouska**, a to bez Společnosti národů, jenž měla změny hranic v kompetenci. Jednalo se o první porušení Versailleského *status quo*. Československo očekávalo, že západní mocnosti zakročí, avšak Francie v té době byla bez vlády a Británie se zmohla jen na verbální protest. Anšlus byl tedy přijat jako uskutečnění práva na sebeurčení národů. Případný zákrok tak nekomplikovala jen britská politika appeasementu, nýbrž i skutečnost, že Hitlerovo jednání bylo údajně v souladu s tímto právem a odsouzeníhodný byl pouze

¹⁰ SPIRIT, M. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0755-2, s. 74-75.

¹¹ Tamtéž, s. 71.

¹² ČELOVSKÝ, B. *Mnichovská dohoda, 1938*. V Šenově u Ostravy: Tilia, 1999, ISBN 9788086101194, s. 43.

způsob, který byl použit. Třetí říše tudíž vzrostla o Rakousko, čímž Německo získalo hranice s Itálií, Jugoslávií i Maďarskem a prodloužilo své hranice s ČSR.¹³

1.2 Československá krize a Mnichovská dohoda

Zatímco se Německo mohlo pyšnit řadou svých nově nabytých spojenců, nemělo jich Československo zrovna mnoho. Víceméně se mohlo spolehnout jen na Francii, SSSR a Malou dohodu. Francie však byla zaměstnána dostatečně svými vnitrostátními problémy. Pomoc od SSSR by přišla jen, kdyby se zapojila Francie, což se jevílo jako velice nepravděpodobné, nemluvě o problému případného transportu sovětských vojsk. Malá dohoda měla též jeden malý háček a to, že byla namířená jen proti revizionistickému Maďarsku, nezavazovala tedy Jugoslávii ani Rumunsko přijít Československu na pomoc v případě napadení Německem. Poměr sil se tak vychýlil ve prospěch Německa.

Jedním z mezníků česko-německých vztahů byl rok 1935, kdy ve volbách zvítězila **Sudetoněmecká strana** usilující o osamostatnění Sudet v čele s Konradem Henleinem. Henlein ostře kritizoval politiku Československa vůči sudetským Němcům a později se sám sešel s Hitlerem, který mu poradil, aby SdP kladla takové požadavky, které by byly pro ČSR nepřijatelné. Na sjezdu SdP 24. 4. 1938 tak byly předloženy **Karlovarské požadavky**, které zahrnovaly požadavek na autonomii a další požadavky, které nejenže byly z právního hlediska ČSR nepřijatelné, ale také znamenaly rozbití československého státu.¹⁴

Československo tedy odmítalo přijetí těchto požadavků, avšak po předložení tohoto programu Československu, začala na tento stát tláčit i samotná Británie a Francie, aby tyto požadavky přijalo a Británie se nechala slyšet, že pokud dojde ke konfliktu s Německem, nemá v úmyslu poskytnout Československu pomoc. Nátlaková diplomacie tudíž nebyla využívána jen Německem, ale i samotnou Anglií a později i Francií.

ČSR ale nesouhlasila a rozhodla se bránit. Následně byl vypracován již několikrátý plán na řešení sudetoněmecké otázky a předložen Henleinovi, ten ale

¹³ ČELOVSKÝ, B. *Mnichovská dohoda, 1938*. V Šenově u Ostravy: Tilia, 1999, ISBN 9788086101194, s. 115-118.

¹⁴ MÜLLER, H. a kol. *Dějiny Německa*. 2. dopl. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004, Dějiny států. ISBN 80-7106-188-3, s. 262-263.

pokaždé uposlechl Hitlerova rozkazu a požadavky vždy odmítl a průběžně stupňoval. Tato nekonečná jednání vedla k tomu, že prezident Beneš ustoupil a sám vypracoval čtvrtý plán, kde sepsal všechny německé požadavky. Akceptace tohoto plánu by ale byla v rozporu s Hitlerovým záměrem, a proto němečtí představitelé v Moravské Ostravě vyvolali incident a použili ho jako důvod, proč tento plán nepřijmou a rovněž i jako záminku pro přerušení komunikace s Československem.

Chamberlain pochopil, že tato situace je vážná a aby zachoval mír, domluvil si v Německu první schůzku s Hitlerem. Hitler však trval na postoupení pohraničí Německu pod výhružkou útoku, pokud tak nebude učiněno. Hitlerova nátlaková diplomacie zapříčinila, že se Chamberlain setkal i s Daladierem. Představitelé obou vlád viděli jen dvě možná východiska z tohoto konfliktu, a to buď válku, jenž byla v rozporu s jejich politikou appeasementu, či odstoupení Sudet Hitlerovi. Společně tak uskutečnili nátlak na Československo, aby Hitlerovi postoupilo pohraničí, kde v té době žilo nad padesát procent německého obyvatelstva s tím, že pokud tento návrh odmítnou, nepřijdou jim západní mocnosti na pomoc. ČSR tomuto nátlaku podlehla a požadavek přijala.¹⁵

Chamberlain si byl jist, že tímto krokem odvrátil válku, jenže Hitler stále nebyl spokojený a s vědomím, že Anglie by do války za žádnou cenu nešla, rozhodl se žádat ještě více. To, že Hitlerovy přibývající požadavky již nekorespondovaly s právem na sebeurčení národů, Anglii nikterak netížilo. Následuje dopis Hitlerovi, v němž ho Chamberlain žádal o svolání konference k projednání československé otázky. Hitler mu vyhověl a 29. 9. 1938 se sešli zástupci čtyř mocností – Hitler, Chamberlain, Daladier a Mussolini jako prostředníci. Do Mnichova však přijeli i zástupci Československa (Hubert Masařík a Vojtěch Mastný), ti ale neměli povoleno se konference zúčastnit, a proto byli nuceni čekat ve vedlejší místnosti na výsledek jednání.¹⁶ Chvilí před půlnocí tak došlo k podepsání dohody, kterou nejenže ČSR nemohla žádným způsobem ovlivnit, ale byla i nucená, pod nátlakem Francie a Anglie a výhružkou války ze strany Německa, tuto dohodu přijmout.

¹⁵ VOJÁČEK, L. a kol. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-257-8, s. 328-329.

¹⁶ SPIRIT, M. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0755-2, s. 108-110.

Chamberlain a Daladier si byli jisti, že Hitler dostal, co požadoval a tím je mír zachráněn. Podstatně uvážlivější názor měl prezident Beneš, který svůj postoj vyjádřil slovy: *„To je konec. Je to proradnost, která se potrestá sama. Je to neuvěřitelné. Domnívají se, že se zachrání před válkou nebo před revolucí na náš účet. Mýlí se. Jak strašně se mýlí!“*¹⁷

*„Československo bylo rozkouskováno a přišlo nejen o sudetské Němce, Maďary a Poláky, nýbrž i o stovky tisíc Čechů – a nakonec i o svou samostatnost.“*¹⁸

¹⁷ JUNEK, V. *Druhá republika: nultá hodina*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3723-9, str. 19.

¹⁸ ČELOVSKÝ, B. *Mnichovská dohoda, 1938*. V Šenově u Ostravy: Tilia, 1999, ISBN 9788086101194, s. 386.

2. NÁTĽAKOVÁ DIPLOMACIE

Dříve byla aplikace hrubé síly či dokonce válka nejpoužívanějším nástrojem k řešení konfliktů v mezinárodním prostředí. Dnes se od použití hrubé síly již ustupuje a na důležitosti nabývá diplomacie, pomocí níž státy a další mezinárodní aktéři rozvíjejí mezinárodní vztahy a usilují o smíření konkurenčních zájmů prostřednictvím kompromisu a vyjednávání. Jinými slovy se jedná o způsob vyjednávání státu s dalšími státy o svých politických, kulturních, ekonomických a bezpečnostních vztazích. Povaha diplomatických jednání se během let velmi měnila. Do 20. století bylo běžné, že diplomacie byla tajnou záležitostí. Po první světové válce však vstupuje do období nové diplomacie, která je zdaleka více otevřená a veřejná a začíná se využívat nátlaková diplomacie.¹⁹

Diplomacie tedy zahrnuje dva druhy a to mírovou a nátlakovou diplomacii lišící se nejen svojí povahou, ale i nástroji, které jsou při jejich nasazení využívány. Mezi nástroje mírové diplomacie pak počítáme soft power, humanitární pomoc či informační programy. Naopak nátlakovými nástroji jsou embarga, sabotáže, špionáže, ekonomické blokády nebo vojenské intervence.²⁰

2.1 Definice

Nátlaková diplomacie je v krizi považována za populární strategii, protože danému státu nabízí možnost, jak dosáhnout svých cílů ekonomicky,²¹ bez žádného či jen přiměřeného krveprolití a s menším rizikem nechtěné eskalace. Jedná se o obrannou strategii, která se snaží přesvědčit protivníka, aby zastavil probíhající akci či vrátil akci již proběhlou. Podle profesora Petra Vigga Jakobsena je nátlaková diplomacie strategií krizového managementu, která je aplikována tehdy, selže-li diplomacie a jejím účelem je vyhnout se či alespoň omezit použití síly. Je to strategie,

¹⁹ DUNCAN, W. a kol. *World politics in the 21st century*. Boston: Cengage Learning, 2008, ISBN 9780547056340, s. 135.

²⁰ DUNCAN, W. a kol. *World politics in the 21st century*. Boston: Cengage Learning, 2008, ISBN 9780547056340, s. 134.

²¹ JAKOBSEN, P. V. *Coercive Diplomacy: Frequently used, seldom successful* [online]. 2007, s. 29-37 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: http://www.kkrva.se/wp-content/uploads/Artiklar/074/kkrvaht_4_2007_3.pdf.

kteřá si klade za cíl donutit protivníka vyhovět naším požadavkům bez toho, aby si ho druhá strana podrobila.²²

Nejedná se o vydírání, kde cílem je donutit nepřítel pomocí hrozby udělat to, co požadujeme,²³ protože u vydírání se jedná o ofenzivní použití, kdežto nátlaková diplomacie je defenzivní strategií. Donucovací diplomacie se liší i od zastrašování. Zde je hlavním smyslem odradit soupeře prostřednictvím hrozby a strachu z následků, aby se určitou akci ani nepokusil podniknout,²⁴ kdežto u nátlakové diplomacie se jedná o akci již zahájenou.

2.2 Varianty

Podle Alexandra I. George musí každý politik učinit rozhodnutí o těchto čtyřech základních proměnných: 1. co přesně požaduje od odpůrce, 2. jestli a jak vytvořit nátlak, aby nám protivník vyhověl, 3. zda a jak ho potrestat, pokud nám nevyhoví a nakonec 4. „carrot and sticks“ strategie neboli, zda nezakomponuje do své strategie i pobídka pozitivního charakteru. Tato rozhodnutí pak determinují, která ze čtyř variant nátlakové diplomacie bude vhodná pro daný případ.²⁵

První je klasické ultimátum, které je ze všech čtyř variant nejsilnější a zahrnuje první tři proměnné, respektive určitý požadavek na svého protivníka, časový limit či naléhání na splnění požadavků, ale i hrozbu, která je dostatečně důvěryhodná a silná, aby přesvědčila oponenta, že vyhovění požadavkům druhé strany, je pro něj vhodnější. Druhou variantu představuje tacitní ultimátum, u kterého není stanoven časový limit, ale stále je vytvářen jistý nátlak na protivníka. U tohoto druhu ultimáta nemusí být ani výslovně stanovená hrozba, avšak je patrná z chování druhé strany. Následující dvě varianty již postrádají některé ze svých proměnných. Ve variantě „try-

²² JAKOBSEN, P. V. *Coercive Diplomacy: Frequently used, seldom successful* [online]. 2007, s. 29-37 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: http://www.kkrva.se/wp-content/uploads/Artiklar/074/kkrvaht_4_2007_3.pdf.

²³ *English Oxford Living Dictionaries* [online]. Oxford University Press [cit. 2018-03-2]. Dostupné z: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/blackmail>.

²⁴ *English Oxford Living Dictionaries* [online]. Oxford University Press [cit. 2018-03-2]. Dostupné z: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/deterrence>.

²⁵ GEORGE, A. L. *Forceful persuasion: coercive diplomacy as an alternative to war*. Washington, D. C.: United States Institute of Peace Press, 1991, ISBN 9781878379146, s. 7.

and-see approach“ tedy soupeř pouze stanoví požadavek a čeká, zda bude dostatečný a až posléze následují další kroky či hrozby. A poslední varianta „gradual turning of the screw“ zahrnuje oznámení nepříteli hned na začátku, že se daná hrozba bude stupňovat.²⁶

Výběr správné formy nátlakové diplomacie a její důsledek však ovlivňují i další souvislosti jako je například druh provokace či hloubka a rozsah střetu zájmu, kde čím důležitější je daná záležitost pro obě strany, tím menší je šance dosáhnout mírového řešení krize, protože ani jedna strana není ochotná udělat ústupek. Tento spor pak nabývá charakteru sporu s nulovým součtem, kde jedna strana vyhrává a druhá prohrává. Jako tomu bylo i u Kubánské krize, může mít velký vliv i představa hrozivé války, která by následovala, kdyby obě strany odmítly kooperovat. Významnou roli hraje i čas, během něhož může soupeř nabýt na vojenské síle či se válka může stát nevyhnutelnou. Komplikace by pak mohlo přinést slabé vedení, nátlaková diplomacie prováděná více státy dohromady, jenž bývá často nestabilní nebo protivník, který je vojensky a diplomaticky podporován dalšími státy. V neposlední řadě je důležité podotknout, že použití donucovací diplomacie bude mít značný vliv na vývoj budoucího vztahu mezi oběma stranami.²⁷

2.3 Úspěšnost

Nátlaková diplomacie je považována za úspěšnou, pokud hrozba přiměje protivníka vyhovět požadavkům druhé strany, naopak pokud ho k tomu hrozba nedonutí, jedná se o její selhání.

Ovšem v praxi, jak naznačuje i tabulka 1, je tato teorie komplikována čtyřmi faktory, díky nimž je pak složité stanovit, zda k požadovanému úspěchu opravdu došlo. K prvnímu z nich dochází, když se strana provádějící nátlakovou diplomacii rozhodne snížit své nároky nebo se spokojí s částečným splněním požadavků. Druhým faktorem je určení, zdali k vyhovění došlo díky hrozbě či díky slíbenému zisku; kdyby zde hrozba neměla žádný účinek, nejednalo by se vůbec o donucovací diplomacii. Třetím aspektem je obtížnost; za snadný úspěch je považováno podvolení

²⁶ GEORGE, A. L. *Forceful persuasion: coercive diplomacy as an alternative to war*. Washington, D. C.: United States Institute of Peace Press, 1991, ISBN 9781878379146, s. 7-8.

²⁷ GEORGE, A. L. *Forceful persuasion: coercive diplomacy as an alternative to war*. Washington, D. C.: United States Institute of Peace Press, 1991, ISBN 9781878379146, s. 69-71.

se protivníka bez jakéhokoli použití síly a naopak omezené použití síly se označuje jako náročný úspěch (použití absolutní síly je již však bráno jako selhání nátlakové diplomacie). A nakonec je nutné rozlišit, zda se jedná o dočasný či dlouhodobý úspěch.²⁸

Tabulka 1: Úspěšnost nátlakové diplomacie

Strategie	Diplomacie	Nátlaková diplomacie		Válka
Nástroje	Přesvědčování a pozitivní stimuly	Hrozby, sankce (a pozitivní stimuly)	Omezená síla (a pozitivní stimuly)	Použití absolutní síly
Cena za úspěch	Nátlaková diplomacie není třeba	Snadný dlouhodobý úspěch	Náročný dlouhodobý úspěch	Selhání nátlakové diplomacie

Zdroj: JAKOBSEN, P. V. *Coercive Diplomacy: Frequently used, seldom successful* [online]. 2007, s. 31 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: http://www.kkrva.se/wp-content/uploads/Artiklar/074/kkrvaht_4_2007_3.pdf, vlastní zpracování.

Alexander Georg je názoru, že nelze zajistit stoprocentní úspěšnost donucovací diplomacie, nicméně našel sedm podmínek, které působí v její prospěch:

1. Mít jasný cíl a klást srozumitelné požadavky na protivníka;
2. Síla motivace;
3. Asymetrie motivace, kde pravděpodobný úspěch je jen tehdy, je-li to, co je v sázce důležitější pro stranu působící nátlak, nežli pro odpůrce;
4. Musí být vytvořen pocit naléhavosti na straně odpůrce;
5. Určitá míra vnitrostátní, ale i mezinárodní podpory;
6. U oponenta musí být vyvinut pocit strachu z eskalace konfliktu;
7. Jasně podmínky vyřešení krize.²⁹

²⁸ JAKOBSEN, P. V. *Coercive Diplomacy: Frequently used, seldom successful* [online]. 2007, s. 29-37 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: http://www.kkrva.se/wp-content/uploads/Artiklar/074/kkrvaht_4_2007_3.pdf.

²⁹ GEORGE, A. L. *Forceful persuasion: coercive diplomacy as an alternative to war*. Washington, D. C.: United States Institute of Peace Press, 1991, ISBN 9781878379146, s. 76-81.

K tomu, aby bylo možné tyto podmínky vytvořit je tedy zapotřebí mít dostatečné informace o soupeři, jeho způsobu uvažování a jeho vnitrostátních a mezinárodních záležitostech.³⁰ Samozřejmě se předpokládá i jistá racionalita na straně protivníka – měl by být schopný získat všechny relevantní informace a umět je vyhodnotit, posoudit věrohodnost hrozby a rozpoznat, že je v jeho zájmu přistoupit na naše požadavky.³¹

Nátlaková diplomacie se jeví jako těžká strategie, protože některé z jejích podmínek úspěchu jsou víceméně protichůdné. Aby strana vyvíjející nátlak mohla uspět, musí na jednu stranu protivníka zastrašit a donutit ho splnit její požadavky, ale na druhou stranu i ujistit, že po splnění těchto požadavků, nebudou následovat další. To však může vést k tomu, že v očích protivníka budeme vypadat slabí či ho vyprovokujeme ke kladení ještě většího odporu. Často i velice dobře propracovaná strategie může skončit fiaskem, je-li odpůrcem něco špatně pochopeno či odhadnuto. Problémy ovšem nejsou jen na jedné straně, ale i protivník nemá lehkou úlohu, protože ať se rozhodne jakkoli, může mít jeho rozhodnutí nepříznivé následky – v případě nevyhovění bude hrozba naplněna a naopak když odpůrce uposlechně, představuje pro něj tento akt jisté ponížení a může se pokládat za zradu, respektive se může sám ocitnout v nebezpečí. Najdou se ale i případy, kdy i špatný vůdce díky svému neustálému odporu vůči nátlaku svou pozici ještě více posílil a získal na oblibě. Problém nastává i u teroristů, kde hrozby ani použití síly nemají žádný vliv na jejich chování, vzhledem k tomu, že jsou ochotni v boji obětovat svůj život.³²

³⁰ GEORGE, A. L. *Forceful persuasion: coercive diplomacy as an alternative to war*. Washington, D. C.: United States Institute of Peace Press, 1991, ISBN 9781878379146, s. 76-81.

³¹ GEORGE, A. L. *Forceful persuasion: coercive diplomacy as an alternative to war*. Washington, D. C.: United States Institute of Peace Press, 1991, ISBN 9781878379146, s. 4.

³² JAKOBSEN, P. V. *Coercive Diplomacy: Frequently used, seldom successful* [online]. 2007, s. 29-37 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: http://www.kkrva.se/wp-content/uploads/Artiklar/074/kkrvaht_4_2007_3.pdf.

3. PLATNOST MNICHOVSKÉ DOHODY

Mnichovská dohoda byla již ve své době obecně přijímána jako mezinárodní smlouva a ta je definována jako: „*ujednání dvou nebo více subjektů mezinárodního práva, která má z vůle těchto subjektů mezinárodněprávní účinky a řídí se mezinárodním právem.*“³³ Jenomže Československo, jakožto jeden ze subjektů ujednání, nebylo přizváno ani na jednání o Mnichovské dohodě, ani se nepodílelo na jejím přijetí. Neúčast ČSR a fakt, že Mnichovská dohoda byla ČSR vnucena pod hrozbou síly je dle výkladu mezinárodního práva považována za nulitní – nenabyla tudíž ani právní síly.³⁴

Mezinárodní právo sice v tuto dobu nebylo přesně definováno, avšak existovaly právní obyčeje, které byly všeobecně přijímané a závazné. Ty byly následně sepsané v roce 1969 ve **Vídeňské úmluvě o smluvním právu**, která v článku č. 53 jasně definovala podmínky pro uznání smlouvy jako nulitní: „*Každá smlouva, jejíž uzavření bylo dosaženo hrozbou síly nebo použitím síly za porušení zásad mezinárodního práva vtělených do Charty Organizace spojených národů, je nulitní.*“³⁵

Vzhledem k tomu, že ale tuto úmluvu nemůžeme aplikovat zpětně, využili odborníci tehdejšího právního závazku, jimž byl **Briand-Kellogův pakt**. Tento pakt hned ve své první části odmítá válku jakožto jeden z prostředků k řešení sporů v mezinárodních vztazích³⁶ a vzhledem k tomu, že k signatářům patřilo i Německo, bylo též povinno ho dodržovat. Nesoulad s Briand-Kellogovým paktem, respektive, že „Mnichov“ byl projevem plánované a následně i uskutečněné agrese Německa, byl potvrzen i norimberským soudním tribunálem.³⁷ Hitler totiž neměl v plánu tuto

³³ MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: obecná část*. 3. opr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002, Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-7239-109-7, s. 96.

³⁴ Kolektiv autorů. *Komu sluší omluva: Češi a sudetští Němci : (dokumenty, fakta, svědectví)*. Praha: Erika, 1992. ISBN 808561202x, s. 192.

³⁵ *Vídeňská úmluva o smluvním právu* [online]. [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <http://smsjm.vse.cz/wp-content/uploads/2008/10/mp5.pdf>.

³⁶ MORAVCOVÁ, D. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914-1941*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1998, ISBN 80-86130-04-5, s. 107.

³⁷ Kolektiv autorů. *Komu sluší omluva: Češi a sudetští Němci : (dokumenty, fakta, svědectví)*. Praha: Erika, 1992. ISBN 808561202x, s. 193.

dohodu dodržet, čímž se dopustil jejího porušení, již v době podpisu. Kromě toho dohoda neporušovala jen Briand-Kellogův pakt, ale zároveň nebyla ani v souladu se závazky vyplývajících z Paktu Společnosti národů.

Pro její neplatnost hovoří i porušení **ústavního práva ČSR** z roku 1920, v němž bylo jasně konstatováno, že se smlouvami, které vedou ke změně státního území, musí souhlasit i Národní shromáždění.³⁸

Bohuslav Ečer, československý zástupce v norimberských procesech, ve svém díle i píše: *„rozsudek tribunálu spojuje historicky a logicky Mnichov s 15. březnem. Mnichov byl historicky a logicky jen první etapou k dobytí celé Československé republiky.“*³⁹ Dohoda je tedy, dle jeho názoru, neplatná od samotného počátku.

³⁸ GRÓNSKÝ, J., HŘEBEJK, J. *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa*. Praha: Karolinum, 1999, s. 53.

³⁹ EČER, B. Poučení norimberského soudu pro Slované. *Poučení norimberského soudu pro Slované*. V Brně: Zář, 1947, s. 45.

4. CESTA K ODUZNÁNÍ MNICHOVA

15. března 1939 byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava, čímž Česko-Slovensko zaniklo. Prezident Beneš ihned začal usilovat o to, aby dohoda byla prohlášena za neplatnou všemi signatáři a to především proto, že souvisela s obnovením Československa. Francie, Velká Británie, SSSR a USA sice vytvoření Protektorátu neakceptovali a protestovali proti němu, nicméně to bylo vše, co byli ochotni udělat pro obnovení ČSR.⁴⁰

4.1 Proces "odčiňování Mnichova" ze strany signatářů

První zpochybnění platnosti „Mnichova“ se dostalo ČSR od **Anglie**, která však měla problém s uznáním dohody za neplatnou ab initio. Jednání bylo zahájeno Winstonem Churchillem již 30. září 1940, ten deklaroval, že: „*mnichovská dohoda je mrtvá, neboť byla zničena muži bez skrupulí, kteří kontrolují osud Německa*“⁴¹, čímž sice prohlásil dohodu za neplatnou, ale až od toho, co ji Hitler porušil, tedy od 15. března 1939, kdy došlo k vyhlášení Protektorátu. Dopisem, jenž následoval, potvrzoval Robert B. Lockhart distancování se od Mnichovské dohody, ale zároveň i od definování hranic ČSR.

Následující jednání byla ovlivněná uznáním předmnichovských hranic Československa Sovětským svazem a atentátem na Heydricha. Jednání bylo zakončené 5. srpna 1942 Edenovým dopisem adresovaným Janu Masarykovi. V dopise mimo jiné uvedl, že: „*Mnichovská dohoda nemá vliv na budoucí poválečné uspořádání československých záležitostí, zejména v otázce hranic*“.⁴² Toto prohlášení mělo značný význam pro ČSR, jelikož na rozdíl od předchozích, neuznává změny československých hranic po roce 1938.

Za **Francií** jednal generál Charles de Gaulle, který 29. 9. 1942 poslal dopis československé exilové vládě, v němž kromě jiného stálo: „*V tomto duchu, navrhuje*

⁴⁰ KUKLÍK, J. Osudy Mnichova za druhé světové války a po ní. In: *MNICHOV 1938 Sedmdesát let poté*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008, s. 136-139.

⁴¹ KUKLÍK, J. Osudy Mnichova za druhé světové války a po ní. In: *MNICHOV 1938 Sedmdesát let poté*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008, s. 23.

⁴² KUKLÍK, J. Osudy Mnichova za druhé světové války a po ní. In: *MNICHOV 1938 Sedmdesát let poté*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008, s. 24-25.

dohody podepsané v Mnichově 29. září 1938, francouzský Národní výbor slavnostně vyhlásuje, že pokládá tyto dohody hned od počátku za neplatné stejně jako veškeré akty, ke kterým došlo při provádění či v důsledku těchto dohod.“ Toto Francouzské stanovisko je pak zahrnuto ve smlouvě mezi ČSR a Francií z roku 1991.⁴³ De Gaullovo stanovisko bylo sice podstatně příznivější, nežli stanovisko Velké Británie, to ovšem bylo zapříčiněno i tím, že zde viděl i možnost získat vliv ve střední Evropě.⁴⁴

Itálie svůj postoj k dohodě vyjádřila o něco později, a to měsíc po svržení Mussoliniho režimu 26. září 1944. Nicméně „Mnichov“ společně i s Vídeňskou arbitráží prohlásila též od počátku za neplatnou. To bylo opět následně stvrzeno československo-italskou smlouvou v roce 1991.⁴⁵

Zůstala poslední mocnost – **Německo**. Československo se pokoušelo o navázání vztahů s Německem a vytvoření mírové smlouvy, v níž kromě dalšího požadovalo odůznání Mnichovské dohody. K jejímu uzavření ale nedošlo a navíc v roce 1949 dochází k rozdělení Německa na NDR a SRN, což pro ČSR znamená řešit „Mnichov“ s každým státem zvlášť.

NDR již krátce po svém vzniku podepsala deklaraci s ČSR o neplatnosti Mnichovské dohody a následně 17. března 1967 i Smlouvu o přátelství. Zde v článku 7 prohlašuje: „*Vysoké smluvní strany konstatují, že Mnichovské dohody ze dne 29. září 1938 bylo dosaženo hrozbou útočné války, jakož i použitím síly proti Československu, že byla součástí zločinného spiknutí nacistického Německa proti míru a hrubým porušením základních pravidel soudobého mezinárodního práva, a že tato Dohoda byla proto od samého počátku neplatná, se všemi z toho vyplývajícími důsledky.*“⁴⁶ Zbývala tedy už jen Spolková republika Německo.

⁴³ Kolektiv autorů. *Komu sluší omluva: Češi a sudetští Němci : (dokumenty, fakta, svědectví)*. Praha: Erika, 1992. ISBN 808561202x, s. 193.

⁴⁴ KUKLÍK, J. Osudy Mnichova za druhé světové války a po ní. In: *MNICHOV 1938 Sedmdesát let poté*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008, s. 26.

⁴⁵ Kolektiv autorů. *Komu sluší omluva: Češi a sudetští Němci : (dokumenty, fakta, svědectví)*. Praha: Erika, 1992. ISBN 808561202x, s. 194.

⁴⁶ Vyhláška ministra zahraničních věcí o Smlouvě o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi Československou socialistickou republikou a Německou demokratickou republikou. *Zákony pro lidi.cz* [online]. 1967 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1967-91>.

4.2 Po druhé světové válce

Jaltská konference, konající se od 4. do 13. 2. 1945, upřesnila poválečné uspořádání světa, rozdělila Německo do čtyř okupačních zón a stanovila německé reparační.

V euforii osvobození proběhlo v květnu tzv. „**květnové povstání**“. Z počátku se jevílo nadějně, protože se němečtí vojáci vzdávali či utíkali zpět do Německa, jenže pak došlo k mobilizaci, a to především oddílů SS. Došlo k popravám a masakrům českého, ale i moravského obyvatelstva. K tomu byli zpět přiváženi vězni z koncentračních táborů, kteří poté vyprávěli o hrůzách, které tam zažili, což ještě více podnítilo zášť vůči Němcům.⁴⁷

Tato česká nevraživost měla za následek divoký odsun nejen Němců, ale i Maďarů. Tento odsun se uskutečnil v květnu a červnu roku 1945 a týkal se asi 660 000 Němců. Nebyl zpravidla organizován, což vedlo k násilí a v některých případech až excesům. Během odsunu bylo několik Němců zavražděno (české údaje o obětech jsou však diametrálně odlišné od německých) a vzhledem k tomu, že byl aplikován princip kolektivní viny, nebylo rozlišováno, zda se daný Němec provinil či neprovinil vůči československému státu.⁴⁸

Tento divoký odsun byl ukončen **Postupimskou konferencí**, které se účastnily tři mocnosti – USA, SSSR a Velká Británie. Ta se konala od 17. 7. do 2. 8. 1945 a jejím výsledkem byla Postupimská dohoda, ve které se Churchill, Truman a Stalin mimo jiné usnesli na vysídlení Němců z Československa, Polska a Maďarska, což znamenalo, že divoký odsun byl nahrazen organizovaným. Dále byly vymezeny hranice v Evropě – u ČSR byly hranice navráceny do původního stavu před Mnichovem, avšak Podkarpatská Rus již připojena nebyla.⁴⁹

Následující organizovaný odsun již tedy nebyl aktem ze strany Československa, ale byl podnícen rozhodnutím zástupců vítězných mocností. Ty tak rozhodli

⁴⁷ DARNSTÄDT, T. a K. WIEGREFE. „Lauft, ihr Schweine!“. *Der Spiegel* [online]. 2002 [cit. 2018-04-5]. Dostupné z: <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-21963826.html>.

⁴⁸ SPIRIT, M. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0755-2, s. 216-219.

⁴⁹ SPIRIT, M. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0755-2, s. 166.

s přesvědčením, že tento následek byl oprávněný vzhledem k tomu, čeho se dopouštěli Němci na Čechoslovácích během druhé světové války.

Výsledkem konferencí bylo tedy rozdělení Německa na 4 okupační zóny – francouzskou, anglickou, americkou a sovětskou. Každá z mocností měla ale pro Německo jiný plán. Zatímco se SSSR a Francie pokoušeli o maximální ekonomické oslabení Německa, snažila se Británie spolu s USA obnovit německé hospodářství a o jeho návrat k vedoucím evropským ekonomikám.⁵⁰ V roce 1949 vzniká z francouzské, americké a britské okupační zóny Spolková republika Německo (SRN) a ze sovětské Německá demokratická republika (NDR).

Na vývoj Německa měla dále vliv i studená válka, kdy po druhé světové válce zůstaly jen dvě dominantní mocnosti odlišných politických ideologií – USA a SSSR, které si postupně podmanily zbylé státy. Během studené války panovalo velké mezinárodní napětí mezi východem a západem a díky tomu postihla Německo Berlínská blokáda a následně i krize, která vyústila ve vybudování Berlínské zdi.

Významnou roli však nehrála jen studená válka, ale značný vliv měli nově odsunutí sudetští Němci. V ČSR se ke konci války nacházelo okolo 3,5 mil. Němců, z čehož kolem 1 918 900 uteklo či bylo odsunuto 1 918 900 do SRN, 914 000 do NDR a 140 000 do Rakouska.⁵¹ Pro odsunuté Němce bylo poněkud těžké najít nový domov v Německu zničeným válkou. Vztah s obyvateli Německa nebyl příliš vřelý už jen proto, že v nich místní spatřovali spíše přítěž. Sudetští Němci proto začali vytvářet různá politická hnutí.⁵²

Jako první vznikla 13. 1. 1946 **Ackermann Gemeinde** (Akermannova obec). Toto sdružení, pojmenovaná podle „Oráče z Čech“ (Ackermann aus Böhmen), bylo katolické a zdaleka umírněnější než zbylé dvě. Stálo si za názorem, že za všechno špatné může nacionalismus a že vinu nese jak česká, tak i německá strana. Ve svém ellwangenském prohlášení z roku 2001 vyzývá Čechy i sudetské Němce, aby mezi sebou vyřešili všechny konflikty. Jeho podstatnou částí je prosba o odpuštění viny

⁵⁰ SPIRIT, M. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0755-2, s. 247.

⁵¹ BÖSE, O., EIBICHT, R.-J. *Die Sudetendeutschen: eine Volksgruppe im Herzen Europas : von der Frankfurter Paulskirche zur Bundesrepublik Deutschland*. München: Langen Müller, c1989, ISBN 9783784422701, s. 77.

⁵² SPIRIT, M. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0755-2, s. 252.

sudetským Němcům a zároveň pobídka českého národa, aby přiznal vinu a omluvil se za odsun a v neposlední řadě prohlásil Benešovy dekrety za neplatné. Co se navázání vztahů s ČR týče, je Ackermann Gemeinde nejúspěšnější ze všech organizací a to zejména díky tomu, že jedno ze svých sídel má dokonce i v Praze.⁵³ V Německu byla tato organizace vedena především Paulusem Sladkem a Hanzem Schützem a spolupracovala i s politickou stranou CSU, kde následně vytvořila skupinu Union der Vertriebenen (Unie vyhnanců).⁵⁴

Dalším sdružením bylo **Witiko Bund** (Vítkův svaz), které vzniklo 1. 10. 1950 a bylo spjato se Sudetoněmeckou stranou a s tzv. Svazem kamarádů. Walter Brand, Walter Becher a Siegfried Zolgmann byli tři hlavní představitelé, jejichž minulost úzce souvisela se Sudetoněmeckou stranou.⁵⁵ Jejich hlavní cíl se lišil od zbylých dvou organizací – neusilovali o návrat do ztracené vlasti, protože ten již od roku 1958 považovali za iluzorní.⁵⁶ Witikobund je chápán jako nejradikálnější a jedna z nejvlivnějších antidemokratických organizací.

Jako poslední vznikla 10. 11. 1951 **Seliger Gemeinde** (Seligerova obec). Ta se vyvinula z Jakschovy DSAP, která na rozdíl od ostatních bojovala za ČSR proti nacistům; to však nezmírnilo její odpor k Čechoslovákům. Členové vyznávají odkaz Josefa Seligera, který je znám svým bojem za právo na sebeurčení sudetského “národa”. To se odráží v prohlášení Jaksche, že vznik Československa byl chybou Versailleské konference a že Mnichovská dohoda tuto chybu napravila.⁵⁷

Tyto tři hlavní organizace sudetských Němců zastřešuje **Sudetendeutsche Landsmannschaft** (Sudetoněmecký landsmanšaft) s hlavním sídlem v Mnichově,

⁵³ HAHNOVÁ, E., HAHN, H. *Sudetoněmecká vzpomínání a zapomínání*. Praha: Votobia, 2002. ISBN 9788072201174, s. 159-160.

⁵⁴ KURAL, V. Hlavní organizace sudetoněmeckých vysídlenců v SRN 1945-1989. In: *Krajanské organizace sudetských Němců v SRN: Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: ÚMV, 1996, s. 23-26.

⁵⁵ KURAL, V. Hlavní organizace sudetoněmeckých vysídlenců v SRN 1945-1989. In: *Krajanské organizace sudetských Němců v SRN: Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: ÚMV, 1996, s. 27-33.

⁵⁶ HAHNOVÁ, E., HAHN, H. *Sudetoněmecká vzpomínání a zapomínání*. Praha: Votobia, 2002. ISBN 9788072201174, s. 67.

⁵⁷ SPIRIT, M. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0755-2, s. 257-258.

jejímž prvním předsedou byl Rudolf Lodgmann von Auen a společně pak odmítají převzít svou vinu za rozbití ČSR a odsun nadále považují za nepřijatelný a dočasný.⁵⁸

Roku 1953 bylo vydáno dílo *Sudetská otázka: Její mezinárodní vývoj od první světové války po přítomnost* od **Hermann Raschhofera**. Ten ve svém díle prohlašuje, že Mnichovská dohoda je platná a že odčinila právo na sebeurčení, které bylo v roce 1918 porušené. Dále tvrdí, že Spojenci po první světové válce připojili k ČSR část rakousko-uherského území, což mimo jiné znamená, že měli stejnou pravomoc v době Mnichovské dohody. Pro její platnost argumentuje i tím, že byla jen „technickou“ realizací anglicko-francouzského plánu a že její odvolání je možné, jen pokud bude provedeno všemi čtyřmi signatáři.⁵⁹ Jeho dílo se v roce 1961 stalo základem dvacetibodového programu Sudetoněmeckého landsmanšaftu, který se v mnoha bodech dotýkal onoho „Mnichova“ a jeho důsledků.⁶⁰

S postupem času sudetští Němci přestali být přítěží pro SRN, ale naopak příležitostí pro politické strany, jak získat více hlasů, což bylo lákavé i pro Sudetoněmecký landsmanšaft. V roce 1961 proto začal spolupracovat s CSU a SPD, se kterými uzavřel dohody. CSU ve své dohodě slíbila, že bude hájit zájmy této organizace ve vládě i při jednání s ČSR a přijala všechny body sudetoněmecké politiky a stranou SPD byl odsun Němců prohlášen za otevřenou otázku a hodnocen jako bezprávní. Dalším úspěchem bylo navázání vztahů i se stranami CDU a FDP, které se též zavázaly podporovat Sudetoněmecký landsmanšaft.⁶¹

Situace se však výrazně změnila v roce 1969, kdy došlo k volbám a byla vytvořena koalice SPD a FDP se spolkovým kancléřem Willym Brandtem.

⁵⁸ HAHNOVÁ, E., HAHN, H. *Sudetoněmecká vzpomínání a zapomínání*. Praha: Votobia, 2002. ISBN 9788072201174, s. 21

⁵⁹ SPIRIT, M. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0755-2, s. 261-262

⁶⁰ Tamtéž, s. 265-266

⁶¹ KURAL, V. Hlavní organizace sudetoněmeckých vysídlenců v SRN 1945-1989. In: *Krajanské organizace sudetských Němců v SRN: Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: ÚMV, 1996, s. 42-45.

4.2.1 První snahy o navázání vztahů

Vzhledem k tomu, že bylo Německo krátce po druhé světové válce rozděleno na Německou demokratickou republiku a Spolkovou republiku Německo, bylo Československo nuceno, jednat s oběma státy zvlášť.

Jako první se povedlo ČSR navázat **vztahy s NDR** a to během vládní návštěvy NDR v ČSR 23. 6. 1950. Při této příležitosti byla Zápotockým za ČSR a Ulbrichem za NDR podepsána Společná deklarace vlády ČSR a prozatímní vlády NDR. V této deklaraci se obě strany zavazují udržovat mír, prohlašují, že neexistují žádné sporné či otevřené otázky, že ani jedna strana nemá územní nároky a shodují se na spravedlnosti a nezměnitelnosti odsunu Němců z ČSR.⁶² Vztahy s NDR se postupně zlepšovaly, a proto bylo 3. 2. 1955 prezidentem Zápotockým vydáno prohlášení, jenž ukončovalo válečný stav s Německem.⁶³

Po takto úspěšné „misi“ se ČSR rozhodla pokusit navázat vztahy i se SRN. 10. 8. 1955 proto vydala vláda prohlášení, že je ochotna navázat diplomatické vztahy se SRN. „...*Zájem míru a spolupráce mezi národy vyžaduje, aby dosavadní nenormální vztahy mezi Československou republikou a dalším naším sousedem – Německou spolkovou republikou – byly upraveny...*“⁶⁴

Rok na to učinil předseda vlády V. Široký návrh na uzavření smlouvy o neútočení mezi ČSR a SRN. A v roce 1958 pak zaslal dopis spolkovému kancléři K. Adenauerovi, kde znovu žádal o navázání diplomatických styků. SRN však bylo do značné míry ovlivněno studenou válkou, a proto odmítalo navázat jakékoli styky se zemí, která navázala styky i s jeho nepřitelem – NDR. Toto jednání tedy opět nedopadlo, protože spolkový kancléř Adenauer na tuto nabídku ani neodpověděl.⁶⁵

⁶² KUKLÍK, J. a kol. *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. Praha: Auditorium, 2011. 20. Století, ISBN 978-80-87284-18-6, s. 257.

⁶³ VESELÝ, Z. *Dějiny české zahraniční politiky v datech*. Praha: Oeconomica, 2006, ISBN 80-245-1099-5, s. 364.

⁶⁴ SPIRIT, M. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0755-2, s. 251.

⁶⁵ VESELÝ, Z. *Dějiny české zahraniční politiky v datech*. Praha: Oeconomica, 2006, ISBN 80-245-1099-5, s. 364.

60. léta se jevila již o něco příznivěji. K navázání diplomatických styků sice nedošlo, zato ale byla zřízena obchodní zastoupení a SRN se stalo největším československým obchodním partnerem.⁶⁶

4.3 Pražská smlouva 1973

Bylo patrné, že nedokončené oduznání Mnichova ze strany SRN bránilo jakékoli větší spolupráci a především navázání diplomatických styků s ČSSR.

Roku 1964 proběhlo v Mnichově další shromáždění SL a bylo přijato stanovisko, že Mnichovská dohoda, „založená na dohodě mezi Velkou Británií, Francií, a Československem o odstoupení sudetoněmeckých oblastí Německé říši z 19. /21. září 1938“, zůstává i nadále v platnosti a byla výrazem snah sudetských Němců o sebeurčení.⁶⁷ Následujícímu sjezdu pak dominovalo **prohlášení ministra Seebohma**, který jako jedinou možnost vyrovnání mezi Čechy a Němci uvedl navrácení ukradeného sudetoněmeckého území zpět sudetským Němcům.⁶⁸ Situaci téhož roku zachránil spolkový kancléř **Ludwig Erhard**, jenž dne 11. 6. 1964 v New Yorku prohlásil, že toto stanovisko není pro spolkovou vládu závazné a že Mnichovská dohoda je neplatná, protože byla roztrhána samotným Hitlerem. Dále také uvedl, že si SRN nečiní žádné územní požadavky vůči ČSSR. Podobně se v Bundestagu o dva roky později vyjádřil i Erhardův nástupce – Kiesinger.⁶⁹

To pro ČSSR nebylo dostatečné a československá vláda dále trvala na uznání neplatnosti dohody *ab initio*. SRN ovšem mělo obavy z právní situace, která by z tohoto prohlášení plynula pro sudetské Němce. Takovéto prohlášení by mělo zcela jistě velké následky v oblasti majetkových práv a státního občanství.⁷⁰

⁶⁶ VESELÝ, Z. *Dějiny české zahraniční politiky v datech*. Praha: Oeconomica, 2006, ISBN 80-245-1099-5, s. 364.

⁶⁷ SPIRIT, M. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0755-2, s. 267.

⁶⁸ FRANZEN, E. K. *Der vierte Stamm Bayerns: die Schirmherrschaft über die Sudetendeutschen 1954-1974*. München: Oldenbourg, 2009, ISBN 9783486591507, s. 372.

⁶⁹ JAKUBEC, I. *Schlupflöcher im "Eisernen Vorhang": tschechoslowakisch-deutsche Verkehrspolitik im Kalten Krieg : die Eisenbahn und Elbeschiffahrt 1945-1989*. Stuttgart: Steiner, 2006, ISBN 978-3-515-08527-4, s. 44.

⁷⁰ SPIRIT, M. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0755-2, s. 271-272.

V roce 1969 se konaly parlamentní volby a byla vytvořena nová koalice SPD a FDP se spolkovým kancléřem Willym Brandtem. Změna koalice znamenala potlačení zájmů stran CDU/CSU a nastolení nové politiky orientované na východ – **tzv. Ostpolitik**, která již neobsahovala požadavky sudetských Němců. Tato politika tedy vytvořila předpoklady pro zahájení jednání s ČSSR, která opravdu v říjnu 1970 začala.⁷¹

První sondážní kolo proběhlo v Praze v březnu 1971 mezi M. Klusákem a P. Frankem. Téhož roku v Bonnu proběhlo **kolo druhé**, v němž se německá strana distancovala od Mnichova z hlediska morálně-politického a historického, ale dále zastává názor ohledně platnosti dohody do zabránění ČSR, protože z uznání neplatnosti *ab initio* by pro SRN plynuly různé právní důsledky a to zejména pro sudetské Němce. Výsledek tohoto kola nebyl ČSSR akceptován, a tak 4 měsíce na to proběhlo v Praze **třetí kolo**. Tato jednání byla završena až **šestým sondážním kolem** v Bonnu v roce 1973, po nichž následovala již jen oficiální setkání.⁷²

Během **prvního oficiálního kola v Praze** byly ujednány obsahy článků III, IV a V. Problémovější pak byly články I a II, které se přímo zabývaly Mnichovskou dohodou. V **druhém** kole byl konečně akceptován text článku I, který referoval o Mnichovské dohodě, jako nulitní, prosazena tedy byla německá verze a dále i text článku II. Další články již tak spornými nebyly, a tak prošly jen kosmetickými úpravami. V Praze, dne 11. 12. 1973 byla pak W. Brandtem a W. Scheelem za německou stranu a L. Štrougalem a B. Chňoupkem za československou stranu podepsána **Smlouva o vzájemných vztazích mezi Československou socialistickou republikou a Spolkovou republikou Německo**.⁷³

Po podepsání této smlouvy následoval rozhlasový a televizní projev spolkového kancléře **Willyho Brandta**. Ze začátku se obrací na sudetské Němce, pro něž byla ČSSR kdysi jejich domovem. Dále zmiňuje i utrpení, které Češi a Slováci utrpěli kvůli nacismu a utrpení Němců, kteří za tuto křivdu pykali. Konstatoval, že právě Mnichovská dohoda byla výchozím bodem, který vše odstartoval a že onu

⁷¹ OSTPOLITIK: Ideales Paket. *Der Spiegel* [online]. 1970 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-44931143.html>.

⁷² SPIRIT, M. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0755-2, s. 278-279.

⁷³ Tamtéž, s. 280-282.

Mnichovskou dohodu nelze vrátit zpět, lze ovšem ale najít kompromis, který nám pomůže překonat její důsledky.⁷⁴

Dále zdůrazňuje, že smlouva, kterou dnes obě strany podepsaly, neschvaluje spáchané křivdy. Neznamená to tedy, že by tato smlouva později odsun legitimizovala. Naopak odporuje tím, že se SRN, stejně jako ve smlouvě s Moskvou, Polskem a NDR, nevzdala ničeho, co by již dávno nebylo ztraceno.⁷⁵

Dle jeho názoru získalo SRN více, než by se v číslech dalo vyjádřit, jako například závazek k udržování míru a zřeknutí se jakékoli hrozby. Doufá, že chyba včerejška, která již nelze sprovodit ze světa, nebude silná natolik, aby náš lid odradila od usmíření, a věří, že se podepsal pod smlouvu, která dá vztahům mezi našimi státy nový základ a povede naše národy k dobrému sousedskému soužití.⁷⁶

Ovšem ve své odpovědi na dopis předsedy vlády L. Štrougala mimo jiné napsal: „*Nenamlouvejme si však nic: hluboce zakořeněná nedůvěra se nedá překonat přes noc. Projevuje se vždy znovu a nikdo neví, jak dlouho ještě se bude objevovat. To činí náš společný úkol ještě důležitějším.*“⁷⁷ Ani on si tedy nenamlouval, že by Pražská smlouva vyřešila veškeré československo-německé problémy, ale zato byla výrazem odhodlání obou stran společně o problémech jednat a to i v budoucnosti.

Velké **kritice** Pražské smlouvy se však dostalo ze strany všech tří **organizací** sudetských Němců a celkového **Sudetoněmeckého landsmanšaftu**.

Postoj organizací se lišil dle jejich odlišné politické orientace. Zatímco se u Ackermannovy obce dalo hovořit o vcelku mírných názorech, co se hodnocení Pražské smlouvy týče, byla smlouva zbylými dvěma skupinami ostře kritizována.⁷⁸

Stanovisko **Ackermann Gemeinde** vůči tzv. Ostpolitik nebylo ani negativní, ani pouze pozitivní. Její hlavní důraz byl kladen na smíření mezi českým a německým

⁷⁴ Brücke über den Abgrund. *Die Zeit* [online]. Praha [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <http://www.zeit.de/1973/51/dokumente-der-zeit-brandt-bruecke-ueber-den-abgrund>.

⁷⁵ Tamtéž

⁷⁶ Tamtéž

⁷⁷ Kolektiv autorů. *Komu sluší omluva: Češi a sudetští Němci: (dokumenty, fakta, svědectví)*. Praha: Erika, 1992. ISBN 808561202x, s. 128.

⁷⁸ FRANZEN, K. E. Verpaßte Chancen? Die Verträge zwischen Bonn und Prag im Urteil der Sudetendeutschen. *Bohemia* [online]. 1997, s. 102 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <https://www.bohemia-online.de/index.php/bohemia/article/view/2881/4407>.

národem.⁷⁹ Ve svém závěrečném prohlášení prezident Stingi uvedl, že Ackermannova obec byla od samého počátku pro usmíření mezi oběma národy, zejména pak mezi Čechy a Němci. Tvrdí však, že skutečné usmíření mezi národy může nastat pouze tehdy, pokud obě strany o odpuštění požádají a zároveň ho druhé straně poskytnou. Mír přeci také nikdy nemůže být jednostrannou záležitostí, řekl na závěr. Kritizuje ale vynechání tématu vyhnání a dospěl k obecnému závěru, že smlouva povede jen ke zlepšení diplomatických německo-československých vztahů, tudíž ne k vyřešení sporných otázek.⁸⁰

Seliger Gemeinde zaujala zásadně odlišný názor na tzv. Ostpolitik a ve svém postoji se snažila spojit sudetoněmecké zájmy s novou zahraniční politikou sociálních demokratů.⁸¹ Text smlouvy pro ně nebyl přijatelný, protože podle jejich názoru neodpovídá formě a obsahu skutečným zájmům sudetských Němců.⁸² Nemluvě o tom, že, jak bylo již dříve řečeno, Mnichovskou dohodu považovali za nápravu Versailleské konference.

Witikobund tuto smlouvu odmítal, protože ignorovala podstatné aspekty, jako například, že neobsahovala vyloučení negativních právních důsledků pro sudetské Němce v článku II a zároveň považoval výklad za jednostranný a zkrácený.⁸³ Jejich posouzení Mnichovské dohody jakožto legitimní prostředek k prosazování teritoriálních revizionistických požadavků, pak schvalovalo Hitlerovu politiku násilí. Witiko-Bund chtěl tedy Pražskou smlouvu využít k prosazení svých územních požadavků.⁸⁴

Celý **Sudetendutsche landsmannschaft** proti smlouvě pak protestoval, neboť vytváří nebezpečí pro právní postavení Němců, včetně sudetských a ignoruje nevyřešené problémy stále trvající sudetské otázky. Dále dle názoru sudetoněmecké rady obsahuje preambule smlouvy zkreslený popis historického vývoje sudetoněmecké otázky – Mnichovská dohoda nebyla vnucena jen nacistickým režimem, ale také Anglií a Francií. Kritizují mimo jiné i fakt, že k uzavření smlouvy

⁷⁹ Tamtéž, s. 102.

⁸⁰ Erklärung des Sudetendeutschen Rates und der Bundesversammlung. *Sudetenpost* [online]. Linz, 1973 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.sudetenpost.eu/Archiv/1973/15.pdf>.

⁸¹ Tamtéž, s. 102.

⁸² Tamtéž, s. 103.

⁸³ Tamtéž, s. 104.

⁸⁴ Tamtéž, s. 104.

došlo bez účasti sudetských Němců. Zaujímají postoj, že smlouva odporuje jejich zájmům a všeobecným zásadám práva a spravedlnosti a že hrozí, že odsun sudetských Němců bude touto smlouvou označen za legální.⁸⁵

Svoje prohlášení zakončují větou: „*Očekáváme, že všichni svobodně myslící lidé budou i nadále reprezentovat **právo na vlast a právo na sebeurčení sudetských Němců**, stejně jako sudetští Němci obhajují svobodu a práva všech národů.*“⁸⁶

4.3.1 Zasedání v Bundestagu

Podepsaná smlouva ovšem ještě podléhala ratifikaci německým, ale i československým parlamentem. V SRN se této smlouvě věnovalo více zasedání, nejpodstatnějším ale bylo jednání z 20. 6. 1974 v Bonnu, které bylo zakončené jmenovitým hlasováním. Hlavní proslov za CDU/CSU měl Dr. Mertes, Dr. h. c. Kiesinger a Dr. Marx, za SPD to byli poslanci Wehner a Mattick a dále se debaty zúčastnil i státní tajemník Ministerstva zahraničí Moersch.

Strany měly velice odlišné postoje k mnoha aspektům týkající se smlouvy a společných dějin.

Obě strany měly rozdílný pohled na **výklad smlouvy**. Strana **CDU/CSU** ve svém prohlášení říká, že politika je uměním dosáhnout co možná nejlepších kompromisů a strany by si tedy měly navzájem ustupovat. V případě východních smluv je to prý ovšem jinak – „*zde se strany nikdy nedohodnou nad právní povahou smlouvy*“. Kritizují východní smlouvy kvůli jejich nesouladům a neschopnosti se shodnout v důležitých bodech.⁸⁷ **SPD** se snaží vysvětlit, že není žádné mezinárodní smlouvy, v níž by nebyly rozdíly v její interpretaci, a je přesvědčena, že to tento fakt není pravým důvodem opozice k odmítnutí Pražské smlouvy.⁸⁸

⁸⁵ Erklärung des Sudetendeutschen Rates und der Bundesversammlung. *Sudetenpost* [online]. Linz, 1973 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.sudetenpost.eu/Archiv/1973/15.pdf>.

⁸⁶ Erklärung des Sudetendeutschen Rates und der Bundesversammlung. *Sudetenpost* [online]. Linz, 1973 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.sudetenpost.eu/Archiv/1973/15.pdf>.

⁸⁷ DEUTSCHER BUNDESTAG. *Deutscher Bundestag: 110. Sitzung* [online]. In: Bonn, 1974, s. 7440, [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/07/07110.pdf>.

⁸⁸ Tamtéž, s. 7457.

Kritiku sklidil obzvláště **text smlouvy**, který dle frakce **CDU/CSU** byl značně ovlivněn faktem, že Sovětská unie stojí na straně Československa.⁸⁹ CDU/CSU se také staví proti zúženému a tím pádem zkreslenému historickému výkladu v samotné smlouvě, podle které příčiny vedoucí k Mnichovské dohodě, ze dne 29. září 1938, jsou neúplné, jednostranné a tudíž nespravedlivé.⁹⁰ V neposlední řadě zmiňuje, že ve smlouvě není zahrnuto vysídlení a vyvlastnění sudetských Němců, jakožto závažné porušení mezinárodního práva.⁹¹

Pro československou stranu bylo v této smlouvě důležité především stanovisko **neplatnosti smlouvy ab initio**. Na tento požadavek československé strany však frakce reaguje tím, že platně uzavřené smlouvy nelze následně označit za "neplatné od začátku" a že ani žádný předpis mezinárodního práva takové věci nepovoluje.⁹²

Nesouhlasí ovšem ani s článkem I, podle něhož je Mnichovská dohoda považována za neplatnou. Tvrdí, že již teď československá strana opakovaně prohlašuje, že tato smlouva představuje neplatnost Mnichovské dohody od samého počátku, což je jasně v rozporu s jejich zájmy. Cílem mezinárodní smlouvy by prý mělo být stanovení společného chápání a definice ve formě písemné dohody, jenže tato, údajně normalizační smlouva, umožňuje protikladné interpretace ČSSR v klíčových otázkách. Namísto přispění k mírovému řešení se tak prý taková smlouva stává zdrojem nových konfliktů.⁹³ Článek II zase vytýká, že se nevyřešily problémy se státní příslušností, hrozí tedy snížení právní ochrana Němců z Československa.⁹⁴

SPD naproti tomu zastává názor, že opozici ve smlouvě s ČSSR nejde o právníckou či sofistikovanou interpretaci významu a roli Mnichovské dohody, ale o to, že chtějí ČSSR znovu potrestat i po tom, co se jim v roce 1938 událo.⁹⁵ Dále SPD poukazuje na to, že se celé rozhovory zabývají pouze sporem o tom, zda byl Mnichov neplatný od samého počátku či nikoli, což dle jejího názoru dělají jen proto, aby odvedli pozornost od toho, co je opravdu důležité.⁹⁶

⁸⁹ Tamtéž, s. 7443.

⁹⁰ Tamtéž, s. 7453.

⁹¹ Tamtéž, s. 7454.

⁹² Tamtéž, s. 7453.

⁹³ Tamtéž, s. 7453.

⁹⁴ Tamtéž, s. 7454.

⁹⁵ Tamtéž, s. 7447.

⁹⁶ Tamtéž, s. 7448.

Smlouva má být zaměřena zejména na budoucí vztahy frakce CDU/CSU však chce tyto vztahy založit na „jasném zřeknutí se násilí, na realizaci lidských práv, nerušeném střetávání lidí z obou zemí a komplexní výměnou kulturních, ekonomických a technických statků.“⁹⁷ Jenže německo-československou smlouvu z 11. prosince 1973 nepovažuje za vhodný základ pro vznik takových vztahů, protože zde prý stejně jako ve všech východních smlouvách, není vyrovnáno vynaložené úsilí Německa s úsilím ČSSR. Tvrdí, že německé požadavky jsou zde zmíněny jen v korespondenci a okrajových dokumentech mimo zadávací smlouvu, kdežto československé, byť jinak formulovány, přímo ve smlouvě. Smlouva, dle něj, vůbec neřeší hlavní problémy a obsahuje dvojznačné pasáže a nejasná slova, jako například, že je Mnichovská dohoda „neplatná“. Nejasné a nejednoznačné pasáže proto dnes umožňují československým politikům a mnoha oficiálním komentátorům interpretovat nejdůležitější smluvní ustanovení rozdílně v porovnání s německým podáním. Z tohoto důvodu strany CDU/CSU tuto smlouvu odmítají.⁹⁸

SPD naopak ke smlouvě zaujala velice rozvážný a racionální názor: „tato smlouva je jedinou příležitostí k vytvoření podmínek s obyvateli z druhé části Evropy, která může vytvořit dlouhodobé politické vztahy, včetně spolupráce a svobody pohybu. Smlouvy neodstraňují obtíže, které v minulosti vznikly; smlouvy vytvářejí podmínky, které umožňují postupné odstranění vzniklých problémů.“⁹⁹

Svůj postoj v Bundestagu vyjádřil i **státní tajemník Ministerstva zahraničí Moersch**.

Moersch konstatoval, že jsou v Bundestagu velké názorové rozdíly, které ten den ani v blízké budoucnosti není možné překonat.¹⁰⁰

Nejdříve navazuje na opozici a zastává názor, že otázky, v nichž se obě strany nikdy neshodnou, nebo zatím ještě neshodly, musí zůstat nezodpovězené. Na druhou stranu je ale nutno pokusit se vyřešit všechny otázky, které dnes vyřešené být mohou. „Jen takto může být nedůvěra odbourána a jen tímto způsobem se můžeme v budoucnu pokusit, vyřešit i zbylé otázky. Sice bude trvat ještě dlouho, než se odbourá nedůvěra, jenž se během dlouhé a bolestivé historie nahromadila, určitě se ji ale díky společné

⁹⁷ Tamtéž, s. 7453.

⁹⁸ Tamtéž, s. 7453.

⁹⁹ Tamtéž, s. 7457.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 7449.

*spolupráci podaří překonat*¹⁰¹ Zdůrazňuje, že Německo musí být připraveno přemýšlet i o problémech a zájmech sousedů a že musí porovnáním svých vlastních zájmů a zájmů druhé strany formulovat takovou politiku, která bude zaměřená na budoucnost.¹⁰²

Dále Moersch poukazuje na to, že spolková vláda Pražskou smlouvu podepsala, protože věří, že přispěje k mírovému rozvoji. Mimo to uvádí, že německá strana nepřevzala československé stanovisko, že Mnichovská dohoda je neplatná od 29. 9. 1938, ale naopak ponechala platná stanoviska, jenž jsou důležitá z hlediska budoucích vztahů. Celkově zaujímá postoj, že Češi i Slováci Pražskou smlouvu uvítají a že bude mít i příznivý účinek do budoucna.¹⁰³

CDU/CSU dále vytýká, že její argumenty jsou podle něj nepřesvědčivé a někdy až apolitické a že některé z těchto argumentů jsou založeny na nesprávných skutkových tvrzeních.¹⁰⁴

Kromě toho upozorňuje na to, že je nutné změnit vnímání Německa Československem (a dalšími státy Varšavské smlouvy), pro které Německo po dlouhou dobu představovalo velkou hrozbu. Vzpomíná pak na rok 1964, kdy postoj československé vlády k Mnichovu byl obzvláště strnulý a dává to za vinu tehdejšímu předsedovi Seebohmovi, který na setkání sudetoněmeckého landsmanšaftu prohlásil, že podle jeho názoru je „*Mnichovská dohoda stále platná*“. Situaci téhož roku zachránil spolkový kancléř Ludwig Erhard, jenž dne 11. 6. 1964 v New Yorku prohlásil, že toto stanovisko není pro spolkovou vládu závazné.¹⁰⁵

Stojí si za názorem, že by nebylo dobré, aby si svět myslel, že Němci ještě stále nejsou schopni pochopit příčiny své vlastní katastrofy. Pražskou smlouvu považuje za přínos k míru v budoucnu, a proto žádá členy opozice, aby znova zvážili, zda jejich nesouhlas je opravdu opodstatněný.¹⁰⁶

Již z rozhovorů z Bundstagu se podle posledních výpovědí dalo čekat, jak která politická strana bude **hlasovat**.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 7449.

¹⁰² Tamtéž, s. 7450.

¹⁰³ Tamtéž, s. 7450.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 7450.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 7451.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 7452.

Cílem politiky **CUD/CSU** je prý mír a to i s východními státy. Fakt, že s touto smlouvou nechtějí souhlasit, neznámá, že mír není v jejich zájmu. Na spolupráci s východem prý trvají, jen je nutné nejdříve vyjasnit, co má kdo v úmyslu a co kdo přesně požaduje.¹⁰⁷

Členové **SPD** oponují stanoviskem spolkové vlády, které prohlásila v roce 1966, a sice že: „odsuzuje politiku Hitlera, která byla zaměřena na zničení Československa“. Takováto politika na ČSR zaměřena byla, je a v budoucnu by mohla být, a proto kladou důraz na to, že jejich strana: „na tuto smlouvu říká ano a že svůj souhlas projeví i ve jmenovitém hlasování“¹⁰⁸

Následovalo **jmenovité hlasování** o této smlouvě, kterého se zúčastnilo 422 členů. Pro ano - tj. pro přijetí smlouvy – hlasovalo 232 poslanců a pro ne – tj. odmítnutí smlouvy – 190 poslanců. (Zdržení hlasování a neplatné hlasování se nezaznamenávalo.) Z berlínských poslanců hlasovalo 12 pro a 5 prot. Smlouvu přijala celá SPD i FDP, naopak jasněmu „ne“ se dočkala, jak se dalo již podle rozhovorů z Bundestagu čekat, od frakce CDU/CSU. Celkově však byla smlouva SRN přijata, nicméně jen s poměrně malým hlasovým převysím.¹⁰⁹ Dne 15. 6. 1974 byla smlouva ratifikována i československým parlamentem a 19. 6. 1974 vstoupila v platnost.¹¹⁰

Pražská smlouva sice neobsahovala odpovědi na všechny otázky, ale důležité pro ČSSR bylo, že oba státy „považují mnichovskou dohodu z 29. září 1938 vzhledem ke svým vzájemným vztahům podle této Smlouvy za nulitní“ a pro SRN, že se „nedotýká právních účinků, které vyplývají vůči fyzickým nebo právnickým osobám z práva použitého v době od 30. září 1938 do 9. Května 1945.“¹¹¹

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 7449.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 7448.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 7458-7459.

¹¹⁰ VESELÝ, Z. *Dějiny české zahraniční politiky v datech*. Praha: Oeconomica, 2006, ISBN 80-245-1099-5, s. 365.

¹¹¹ Vyhláška ministra zahraničních věcí o Smlouvě o vzájemných vztazích mezi Československou socialistickou republikou a Spolkovou republikou Německa: Vyhláška č. 94/1974 Sb. *Zákony.cz* [online]. Praha, 1974 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://www.zakony.cz/zakon-SB1974094>.

Co se sudetoněmeckých požadavků týče, nebylo vyhověno prakticky žádnému. Naopak přijetím smlouvy vliv Sudetoněmeckého landsmanšaftu začal klesat.¹¹²

Dnem podepsání smlouvy došlo k vystoupení SRN z tzv. Hallsteinovy doktríny, která zakazovala navázání diplomatických styků se státy, jenž je navázaly s NDR – tedy i s ČSSR. Díky tomuto aktu bylo možné **navázání diplomatických styků** mezi oběma státy.¹¹³

¹¹² KUČERA, O. Sudetoněmecký landsmanšaft - historie, struktura, cíle. *Glosy.info* [online]. 2004 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://glosy.info/texty/sudetonemecky-landsmansaft-historie-struktura-cile/2>.

¹¹³ KÜSTERS, H. J. Hallstein-Doktrin. *Konrad Adenauer 1876-1967* [online]. [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <https://www.konrad-adenauer.de/stichworte/aussenpolitik/hallstein-doktrin>.

4.4 Smlouva z roku 1992

Od 17. listopadu probíhala v Československu **Sametová revoluce**, jejíž součástí byly velké demonstrace, které vedly k prvním transformacím režimu a následnému pádu komunismu. Poté byla nastolena demokracie a zvolen nový československý prezident Václav Havel.¹¹⁴

Sametové revoluci předcházelo **50. výročí „Mnichova“**, čehož využil mluvčí SL **Neubauer**, aby znovu zopakoval požadavky sudetských Němců, které by bylo nutné splnit z hlediska navázání vztahů. Požadoval kromě odškodnění a opětovného navrácení sudetských Němců do své vlasti i začít společně jednat, což s dalšími požadavky zopakoval i v prosinci 1989.¹¹⁵

Teprve roku 1989 začíná tedy **sudetoněmecká otázka** pronikat na povrch. Ve svém proslovu v prosinci vyzývá předseda vlády M. Streibl vládu Československa, aby se omluvila za vyhnání sudetských Němců: *„K partnerským vztahům patří také to, že se ČSR přizná k temným bodům v historii Němců a Čechů. Bylo by dobrým znamením, kdyby došlo k otevřenému politování nad vyhnáním sudetských Němců, stejně jako jsme se i my přiznali k nacionalistickým křivdám“*¹¹⁶ 28. 12. 1989 na toto prohlášení reaguje prezident Václav Havel a omlouvá se sudetským Němcům, za což v ČSSR sklidil velkou kritiku. Kladné reakce se ale dočkal ze strany Richarda von Weizsäckera, který následně přijal pozvání do Prahy. Zde pak vůči Československu vyslovil omluvu za všechny Němce. Ani zástupci Sudetoněmeckého krajanského sdružení nezaháleli a v tentýž rok přijeli navázat kontakty do Prahy. Těm ovšem již nešlo o usmíření, ale spíše o prosazení svých požadavků¹¹⁷ – Havlovu omluvu prezentovali jako přiznání

¹¹⁴ VESELÝ, Z. *Dějiny české zahraniční politiky v datech*. Praha: Oeconomica, 2006, ISBN 80-245-1099-5, s. 415.

¹¹⁵ HOPP, G. *Machtfaktor auch ohne Machtbasis?: die Sudetendeutsche Landsmannschaft und die CSU*. Wiesbaden: VS-Verl, 2010, ISBN 3531175599, s. 259.

¹¹⁶ WITTE, M. *Entfremdung - Sprachlosigkeit - Aussöhnung?*. Norderstedt: Verlag, 2002, ISBN 9783831135547, s. 96.

¹¹⁷ SEIBT, F. *Německo a Češi: dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy*. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0577-3, s. 381.

viny a požadovali anulování dekretů a odškodnění Němců, jenž byli po válce odsunuti.¹¹⁸

Ani zdaleka si nepřipouštěli, že by chyba mohla být i na jejich straně. Nikdo z nich nevzpomenul na rozbití Československé republiky, vyprovokované incidenty, spáchané zločiny příslušníků Freikorpsu či vyhánění Čechů z pohraničí. Jediné, o čem se zmiňují, je násilí způsobené sudetským Němcům.¹¹⁹ O něco rozvážnější pohled má profesor F. Seibt: „*Chtěl bych zdůraznit, že katastrofa mezi Čechy a Němci začala roku 1938 a trvala do roku 1948. Neměl by se z této desetileté katastrofy vybírat jen jeden kus. Katastrofa vypuzení Němců z Československa se nedá vysvětlit bez návaznosti na události předchozích let. Brutální násilí začalo každopádně v roce 1938, pokračovalo Protektorátem Böhmen und Mähren... Ale my Němci bychom si měli uvědomit, že v roce 1938 to byla velká nespravedlnost.*“¹²⁰

Dalším nesporným vlivem na česko-německé vztahy byla i **studená válka**, při níž došlo k rozdělení Evropy na dvě ideologicky odlišné části. Jejich opětovnému sbližování začalo docházet až v druhé polovině 80. let, kdy jistý vliv na Evropu měla sovětská glasnost a perestrojka a následný pád Berlínské zdi v roce 1989. Tato léta s sebou přinesla naději na nový kompromis mezi SRN a ČSSR.

Vzhledem k pádu Berlínské zdi bylo pravděpodobné, že dojde k opětovnému sjednocení Německa, jenž podléhalo schválení světových mocností. Na tzv. konferenci „dva plus čtyři“ daly mocnosti souhlas ke sjednocení obou německých států a 3. 10. 1990 bylo sjednocení dokončeno.¹²¹ I ČSFR se mohla účastnit jednání a měla by tak jedinečnou možnost pronést zde své požadavky vůči Německu. O účast však

¹¹⁸ ČESKO-NĚMECKÝ FOND BUDOUCNOSTI. Reflexe podpisu Česko-německé deklarace z roku 1997 v českých médiích. *Česko-německý fond budoucnosti* [online]. 2012 [cit. 2018-01-17]. Dostupné z: <http://www.fondbudoucnosti.cz/aktuality/media/reflexe-podpisu-cesko-nemecke-deklarace-z-roku-1997-v-ceskych-medii-blog-idnes-cz>.

¹¹⁹ RICHTER, K. Benešovy dekrety - záminka k oživení sporu. *Chlumecké listy* [online]. [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: http://www.chlumecko.cz/chlumeclisty/TXT/2002/4_2002.txt.

¹²⁰ RICHTER, K. Benešovy dekrety - záminka k oživení sporu. *Chlumecké listy* [online]. [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: http://www.chlumecko.cz/chlumeclisty/TXT/2002/4_2002.txt.

¹²¹ Znovusjednocení Německa - historický podpis smlouvy 2 + 4. *ČT24* [online]. 2008 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1443337-znovusjednoceni-nemecka-historicky-podpis-smlouvy-2-4>.

nepožádala, což zkomplikovalo i následné sondážní rozhovory započaté 27. 7. 1990, které si kladly za cíl, vyřešit zbylé otevřené otázky.¹²²

Nicméně **10. ledna 1991** ohlašuje Jiří Dienstbier, že by jednání mohla ještě téhož měsíce začít a konečně vyřešit i majetkové otázky. Hned z počátku jednání bylo však Německem doporučeno, neřešit majetkové otázky a ponechat je na další jednání v budoucnosti. Dále německá vláda požadovala, aby byl umožněn návrat sudetským Němcům do ČSFR. 28. března si obě strany předaly své návrhy smlouvy. Následující jednání proběhla až **8. května**, kdy jednal samotný spolkový kancléř Helmut Kohl s prezidentem Václavem Havlem. Zde byla československá strana ochotna učinit mnohé ústupky, co se majetkových nároků a občanství sudetských Němců týče, ovšem pod podmínkou výslovného prohlášení Mnichovské dohody za nulitní od samého počátku, to ale německou stranou schváleno nebylo. V Bavorsku poté proběhla ještě jedna tajná schůze, kde byla upravena preambule smlouvy – nulita Mnichova byla spojena s kontinuitou československého státu a odsun Němců byl označen podle německého požadavku „vyhnáním“.¹²³

Smlouva mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci byla podepsána Helmutem Kohlem a Václavem Havlem 27. února 1992 (v platnost vstoupila 14. 9. 1992). V porovnání s Pražskou smlouvou je tento dokument delší a pojednává o více tématech. Nicméně ani v této smlouvě se obě strany nedokázaly v některých otázkách shodnout či se jimi dokument ani nezabývá, jak je tomu například u majetkové otázky. Smlouva však potvrdila Pražskou smlouvu, podpořila vstup České republiky do Evropského společenství a uznává kontinuitu československého státu. Důležité je i prohlášení, že oba státy postaví své vztahy na přátelské spolupráci.¹²⁴

¹²² Kolektiv autorů. *Komu sluší omluva: Češi a sudetští Němci : (dokumenty, fakta, svědectví)*. Praha: Erika, 1992. ISBN 808561202x, s. 167-165.

¹²³ Kolektiv autorů. *Komu sluší omluva: Češi a sudetští Němci : (dokumenty, fakta, svědectví)*. Praha: Erika, 1992. ISBN 808561202x, s. 167-171.

¹²⁴ *Smlouva mezi Spolkovou republikou Německo a Českou a Slovenskou Federativní Republikou o dobrém sousedství a přátelské spolupráci* [online]. Praha, 1992 [cit. 2018-01-17]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Smlouva-mezi-Spolkovou-republikou-Nemecko-a-Ceskou-a-Slovenskou-Federativni-Republikou-o-dobrem-sousedstvi-a-pratelske-spolupraci.pdf>.

Den po slavnostním podpisu smlouvy měl kancléř Helmut Kohl proslov, v němž mimo jiné uvedl, že: „*Budoucnost ČSFR leží v Evropě otevřených hranic. Proto bych rád, kdyby Vaše země vzhledem k Vaším snahám o členství v ES již brzy připustila právní úlevy ohledně trvalého pobytu cizinců v ČSFR.*“ Z tohoto projevu vyplývá jasný požadavek, aby ČSFR umožnila trvalý pobyt těm sudetským Němcům, jež si to přejí a učinila také ještě předtím, než vstoupí do Evropského společenství.¹²⁵

4.5 Deklarace z roku 1997

Sudetoněmecký landsmanšaft se ani česko-německou smlouvou z roku 1992 nenechal odbýt a nepřetržitě vyžadoval dialog jak s českou stranou, tak německou vládou. Toho se opět chopil prezident Václav Havel a pronesl další významný projev.¹²⁶ Zde sice přiznává, že by i sami Češi měli učinit kritickou sebereflexi, co se odsunu týče, na druhou stranu ale sudetským Němcům vzkazuje, že „*materiální či jinou formu nápravy odsunu*“ nelze po české straně požadovat, neboť ani ČSFR není možné nahradit oběti způsobené samotným nacismem.¹²⁷

Tento projev byl Čechy, na rozdíl od jeho prvního v roce 1989, přijat kladně. Naopak tomu ale bylo u Sudetoněmeckého landsmanšaftu. Neubauer na sjezdu upozornil, že SRN „*připadá a případně klíčová úloha při cestě ČR do evropských institucí a ČR velice riskuje, jestliže ani v náběhu není připravena zohlednit požadavky a zájmy německé strany... EU není jen hospodářské, ale především hodnotové společenství, právní a mírové zřízení, v němž platí určitý domácí řád, který musí země, hodlající do ní vstoupit, také dodržovat.*“¹²⁸ F. Neubauer tedy dále trval na již nesčetněkrát zmíněných požadavcích – odškodnění, právo na vlast a zrušení Benešových dekretů. Sjezdu se

¹²⁵ Kolektiv autorů. *Komu sluší omluva: Češi a sudetští Němci : (dokumenty, fakta, svědectví)*. Praha: Erika, 1992. ISBN 808561202x, s. 190-191.

¹²⁶ SPIRIT, M. Tzv. *Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0755-2, s. 294-295.

¹²⁷ UNIVERZITA KARLOVA. "Češi a Němci na cestě k dobrému sousedství": Projev prezidenta republiky Václava Havla. *Vaclavhavel.cz* [online]. Praha, 1995 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: http://www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=projevy&val=201_projevy.html&typ=H.

¹²⁸ KURAL, V. Sudetoněmecké krajanské sdružení v SRN 1989-1996. In: *Krajanské organizace sudetských Němců v SRN*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998, s. 20.

účastnil i nově zvolený bavorský premiér Edmund Stoiber, který byl rozumnějšího názoru, a sice že by ti, co o to stojí, měli mít právo na návrat do své vlasti.¹²⁹

„A tak bylo nezbytné vytvořit další právní dokument-deklaraci, prohlášení, ve které by se objevily přijatelné názory obou platforem, Havlovy i SL.“¹³⁰

Rozhovory a jednání vedoucí k této deklaraci trvaly bez mála dva roky a zdaleka nebyly jednoduché. Nicméně se nakonec obě strany shodly a v Praze, dne 21. ledna 1997 podepsaly **Česko-německou deklaraci o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji**. Za českou stranu ji podepsal Václav Klaus a Josef Zieleniec a za německou Helmut Kohl a Klaus Kinkel. Deklarace vstoupila v platnost 21. ledna a podle zákona již nepodléhala ratifikaci ze strany parlamentu. Jednání v parlamentu tedy byla jen politickým aktem, který měl zvýšit závaznost dokumentu a zvýšit jeho význam pro obě strany.¹³¹

4.5.1 Zasedání v Bundestagu

Zasedání v Bundestagu proběhlo 30. 1., tedy v ten samý den, jako se Hitler v roce 1933 dostal k moci¹³² a bylo zahájeno dlouhým proslovem **spolkového kancléře Helmuta Kohla**.

Na začátek uvedl, že: *„Cílem německé politiky od založení naší spolkové republiky bylo dosáhnout porozumění a smíření mezi německými obyvateli a jeho sousedy. Každá německá spolková vláda, každý německý kancléř - Konrad Adenauer, Ludwig Erhard, Kurt George Kiesinger, Willy Brandt, Helmut Schmidt i já – jsme usilovně pracovali, abychom tohoto cíle dosáhli.“¹³³* Dále zmiňuje, že již po válce se tento cíl podařilo částečně naplnit, ale že velkou komplikací byla nejen minulost, ale i **železná opona**. Největší šance na smíření však prý nastala až po ukončení konfliktu mezi východem a západem, kterou obě strany následně využily.¹³⁴

¹²⁹ SPIRIT, M. Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky. Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0755-2, s. 296.

¹³⁰ Tamtéž, s. 296.

¹³¹ DEUTSCHER BUNDESTAG. *Deutscher Bundestag: 154. Sitzung* [online]. Bonn, 1997, s. 13828. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/13/13154.pdf>.

¹³² Tamtéž, s. 13823.

¹³³ Tamtéž, s. 13810.

¹³⁴ Tamtéž, s. 13810.

Přiznává, že násilí a nespravedlnost zanechaly hluboké rány na obou stranách a že to, co se stalo, nelze již vrátit zpět a už vůbec ne sprovodit ze světa pouhou deklarací. Deklarace naopak dle něj slouží k přiznání se k historické odpovědnosti¹³⁵ a k řešení problémů, které by mohly bránit cestě ke společné budoucnosti.¹³⁶

Říká, že německý dluh není ani o trochu snížen nespravedlností odsunu a že ani německá vina nevykompenzuje nespravedlnost odsunu.¹³⁷ Dále soudí, že deklarace nemůže sice odstranit rány způsobené v minulosti, ani shrnout a zhodnotit všechny detaily historie, ale měla by však přispět k usmíření a pomoci překonat začarovaný kruh vzájemného obviňování a vyúčtovávání.¹³⁸ Doufá, že ochota k usmíření vzroste i u těch, kteří nesouhlasí s Česko-německou deklarací.¹³⁹

Text Německo-české deklarace, dle jeho názoru, jasně a odvážně řeší sporné části naší společné historie, k čemuž mezi našimi národy ještě nikdy nedošlo a vyjadřuje silnou vůli obou stran posunout se k lepší evropské budoucnosti.¹⁴⁰ V deklaraci vyzdvihuje hlavně pasáž, kde česká strana poprvé označuje odsun, vyvlastnění a zbavení občanství za křivdu. Dále odstavec, v němž je politováno obviňování Němců na základě kolektivního principu a zákonu č. 115 ze dne 8. května 1946, který je v Německu znám jako amnestijní. Jako další pozitivum zmiňuje udělení povolení k pobytu sudetským Němcům a že v majetkové otázce obě strany respektují, že každá z nich má jiný právní koncept.¹⁴¹

Velkou naději vkládá i do plánovaného německo-českého diskuzního fóra, které by mělo napomoci komunikaci mezi českou a německou stranou.¹⁴²

Dále již v jednání pokračovaly jen politické strany, které velice kladně zhodnotily předešlý **vývoj česko-německých vztahů**, jenž umožnil jednání o této deklaraci. **SPD** byla názoru, že Pražské jaro 1968 a následně pak Charta 77 byly jedním ze zlomových roků, které byly známkou naděje, že navzdory komunistickému útlaku může dojít ke změně. Vyznává Adenauerovu a Brandtovu politiku, jenž

¹³⁵ Tamtéž, s. 13810.

¹³⁶ Tamtéž, s. 13810.

¹³⁷ Tamtéž, s. 13810.

¹³⁸ Tamtéž, s. 13811.

¹³⁹ Tamtéž, s. 13811.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 13811.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 13811.

¹⁴² Tamtéž, s. 13811.

přispěly ke smíření s národy střední a východní Evropy¹⁴³ a zároveň doufá, že nebude nikdy žádnou německou stranou zneužito utrpení z minulosti k získání stranických výhod.¹⁴⁴

Na hodnocení tzv. Ostpolitik navázali i členové strany **Die Grünen**. Konstatovali, že se názory politických stran ohledně této politiky z počátku 70. let rozcházejí, to bylo dle nich způsobeno rozdělením kontinentu na dvě části, ale i odrazem smýšlení tehdejší společnosti.

Záporně byl naopak hodnocen **text deklarace**, se kterým nebyly politické strany plně spokojeny ani po nekonečných jednání. Značné výhrady měla hlavně strana **PDS**. Ta dodává, že nepovažují všechny části deklarace za dostačující a správně formulované. Článek II vytýká, že Německo nebylo jedinou zemí, co sehrálo významnou roli v historickém vývoji vedoucím k Mnichovu, ale že se na něm podílela i Francie, Velká Británie a další mocnosti. S dalším článkem sice souhlasí, avšak namítá, že použitá slova – utrpení a křivdy – nevystihují dostatečně proběhlé masové vraždy a deportace. V neposlední řadě vyčítá české straně, že již dříve nepřiznala nespravedlnost excesů, ke kterým došlo během divokého odsunu.¹⁴⁵

CDU/CSU konstatovala, že text deklarace nemůže být ničím jiným, než kompromisem. Nepokládá sice všechny aspekty vybraných formulací za zcela uspokojivé a už určitě ne úplné či vyčerpávající, ale prohlašuje, že přesto bude většina členů hlasovat pro podepsání deklarace.¹⁴⁶

Se zajímavým pohledem přišla strana **Die Grünen**, která se než na výtky nepřesných či chybných formulací, soustředila na „zbytečně“ dlouhý proces jednání vedoucí k této deklaraci. Na zasedání pak prezentovala názor pana Reißmüllera z deníku *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Tvrdí, že má asi pravdu, když píše, že ve skutečnosti bylo třeba formulovat jen dvě věty a sice: „*Deportace německé menšiny z Československa, stejně jako deportace Čechů ze Sudet je porušením zákona a morálky*“ a že „*Neexistují žádné majetkové nároky vůči České republice.*“¹⁴⁷ Uznává, že mnoho věcí by bylo jednodušší, kdyby oba parlamenty schválily tato dvě stanoviska, ale i to, že to

¹⁴³ Tamtéž, s. 13813.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 13814.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 13823-13824.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 13815.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 18320.

z různých ústavních principů nebylo možné. Deklarace však obsahuje nejbližší možnou aproximaci k těmto dvěma výrokům – souhlasí s tím, že vyhnáním je porušeno právo a morálka národů ale, že ho již nelze vrátit zpět.¹⁴⁸

Celkový **postoj k deklaraci** byl však převážně pozitivní a strany doufaly v její pozitivní vliv na budoucí česko-německé vztahy. **SPD** pokládá za ostudu, že cesta k této deklaraci trvala tak dlouho.¹⁴⁹ Zastává názor, že kritické zhodnocení historie neznamena, že se všichni shodnou ve všech aspektech. To naopak pokládají za nemožné, minimálně pro dnešek, a proto to nemůže být cílem této deklarace. Účelem deklarace je přestat se dohadovat o minulosti a začít řešit důležitější část – budoucnost, řekli.¹⁵⁰ Doufá tedy, že tato deklarace bude konečným bodem Brandtovy východní politiky a že změní i pohled tehdejších obětí na samotné Německo.¹⁵¹

Die Grünen tvrdí, že mnozí prohlašovali tuto deklaraci dokonce za nadbytečnou, další zase zdůrazňovali, že by se neměly otvírat staré rány. Dle jejich mínění však skutečnost byla taková, že některé strany jen nebyly ochotné se zabývat nastalými problémy a upřímně sudetským Němcům říct, co je možné napravit a co již vrátit nelze.¹⁵² Samotné schválení smyslu a obsahu Německo-české deklarace pak pokládají za projev vůle smíření našich lidí a jejich odhodlání zvládnout i všechny možné následující problémy¹⁵³ a deklaraci posuzují jako velmi důležitou nejen pro Čechy a Němce, nýbrž i pro celou Evropu.¹⁵⁴

Jedním z hlavních témat, jenž není možné vynechat, byli opět **sudetští Němci**. **CDU/CSU** prohlašují, že osud Čechů v roce 1938 nelze srovnávat s vysídlením Němců, respektive, že muka, která si Češi vytrpěli, je neopravňují k brutálnímu odsunu Němců.¹⁵⁵ Pokrok pak vidí v tom, že sudetští Němci budou mít možnost požádat o povolení k trvalému pobytu, včetně možnosti získání půdy, ale i v distancování se od Benešových dekretů, respektive principu kolektivní viny.¹⁵⁶ Na konci svého proslovu

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 18321.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 13814.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 13815.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 13812.

¹⁵² Tamtéž, s. 13819.

¹⁵³ Tamtéž, s. 13818.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 13821.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 13831.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 13833.

se potom pokouší přesvědčit českou stranu, aby se pokusila navázat kontakt se sudetskými Němci.¹⁵⁷

PDS zastává názor, že bohužel není možné popřít, že „*Mnoho sudetských Němců souhlasilo s nacistickým režimem a také se podílelo na jeho zločinech.*“¹⁵⁸ Pokud jde o amnestijní zákon, který ospravedlnil veškeré křivdy a excesy „*Bylo by správné přiznat, že ačkoliv takovýto zákon v Německu nebyl, jen málo lidí zde bylo trestně stíháno za spáchání trestných činů.*“¹⁵⁹

Velice odlišný názor zaujal **bavorský ministr prezident Dr. Edmund Stoiber**. Tvrdí, že deklarace nepředstavuje zřeknutí se individuálních majetkových nároků – není tedy tlustou čarou za minulostí. Zdůrazňuje, že pokud bylo vysídlení prohlášeno za protiprávní, mělo by být **sudetským Němcům** umožněno jejich právo na vlast.¹⁶⁰

Na zasedání nebyla však projednávána jen samotná deklarace, ale i **proslovy Helmuta Kohla a Václava Havla**. **PDS** kancléři vytýká, že podle jeho proslovu, je ponechána otázka majetkových nároků sudetských Němců nadále otevřenou. To prý povede jen k opětovným problémům při každém vyjednávání s českou stranou. Tento slib je považován **PDS** za falešnou naději, protože dle jejich názoru, nebudou jejich majetkové nároky nikdy realizovány. Kancléři je připomenuta i důležitá pasáž z deklarace, a sice že: „*Obě strany proto prohlašují, že nebudou zatěžovat své vztahy politickými a právními otázkami pocházejícími z minulosti.*“ Jednání by proto dle nich neměla zohledňovat takové otázky, které vedou zatěžování česko-německých vztahů. **PDS** tedy kancléře obviňuje, že tuto deklaraci, která jím samotným byla podepsána, svým proslovem hned porušil.¹⁶¹ S tím souhlasí i **SPD**: „*Každý, kdo má odvahu k podepsání této deklarace, musí mít také odvahu říci, co skutečně znamená.*“¹⁶²

Naopak poděkování a pochvaly se dostalo **Václavu Havlovi** a to zejména od členů **SPD**. Ti prohlásili, že uznání vlastní viny je základním stavebním kamenem k usmíření. Křivdy, které jsme způsobili, nelze vykompenzovat křivdami, které nám byly způsobeny. Ale odpuštění jedné straně by mělo usnadnit i odpuštění straně

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 13832.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 13824.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 13824.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 13837.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 13824-13825.

¹⁶² Tamtéž, s. 13830.

druhé. Proto děkují Václavovi Havlovi, protože „*dal tomuto společnému prohlášení impuls a před lety našel odvahu a sílu mluvit o české části viny, přiznat ji a požádat Němce o odpuštění. Za tento úspěch sice ve své zemi sklídl značnou kritiku, nakonec se ale jeho pohled stal naším společným a jemu vděčíme za dnešní hlasování*“¹⁶³

Důležitou součástí deklarace bylo i vytvoření **česko-německého fondu budoucnosti** a **diskuzního fóra**. Zde se víceméně všechny strany shodly, že fond napomůže vzájemné spolupráci a že by měl posloužit k odškodnění alespoň největších obětí, jak českých tak německých.¹⁶⁴ Účelem fondu má být finanční podpora společných projektů a zejména pak setkávání a výměna mládeže. Diskuzní fórum zase nabízí, vedle přímého dialogu mezi sudetskými Němci a Čechy, příležitost vyřešit různá nedorozumění a snížení nedůvěry na obou stranách.¹⁶⁵

V neposlední řadě má deklarace posloužit, a v tom se všechny strany shodují, jako podpora **vstupu České republiky do Evropské unie a Severoatlantické aliance**.¹⁶⁶

Následovalo **jmenovité hlasování**, v němž většina poslanců hlasovalo pro přijetí deklarace. Z celkových 620 poslanců se 577 vyslovilo pro a 23 proti přijetí, přičemž se 20 poslanců zdrželo hlasování. Pro „ne“ hlasovali jen členové frakce CDU/CSU a hlasování se pak zdrželi poslanci ze strany PDS a CDU/CSU. Stranami SPD, FDP a Die Grünen byla deklarace jednohlasně schválena.¹⁶⁷

Česko-německá deklarace byla přijata podstatně kladněji, nežli Pražská smlouva a vyřešila mnohé spory, které nebyly vyřešeny ani smlouvou z roku 1992. Jedním z jejich cílů bylo zrušení nejzávažnějších Benešových dekretů – dekrety týkající se konfiskace majetku, odejmutí občanství a potrestání viníků. Dekrety však ani deklarací zrušeny nebyly, byly jen odsouzeny z morálního hlediska, protože jejich důsledky nebyly v souladu s lidskými právy.¹⁶⁸ V deklaraci tedy ČSR lituje vysídlení a vyvlastnění Němců a odejmutí jejich občanství, ale i excesů a následného amnestijního zákona, který je ospravedlnil. Německo přiznává vinu za vývoj vedoucí

¹⁶³ Tamtéž, s. 13814.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 13829.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 13833.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 13815.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 13841-13842.

¹⁶⁸ MINK, G. Oživování symbolické minulosti v souvislosti s rozšiřováním Evropské unie. In: KOLEKTIV AUTORŮ. *Benešovy dekrety: Budoucnost Evropy a vyrovnávání se s minulostí*. Praha: CEFRES, 2003, s. 11.

k Mnichovské dohodě, za vyhnání lidí z pohraničí i za obsazení a rozbití ČSR a lituje křivd, které byly způsobeny českému národu. Obě strany pak tyto křivdy označují za minulost a dále respektují, že: „*druhá strana má jiný právní názor*“ – obě strany si tedy ponechají vlastní interpretaci minulosti včetně pohledu na nulitu Mnichovské dohody. Důležitou pasáží je i část, kde prohlašují, že: „*nebudou zatěžovat své vztahy politickými a právními otázkami pocházejícími z minulosti.*“ Tato věta má zaručit, že se již minulost nestane překážkou v budoucnosti. Kromě toho bylo ujednáno zřízení česko-německého fondu budoucnosti, jakožto zdroje pro společné projekty a česko-německého diskuzního fóra.¹⁶⁹

4.6 Vstup České republiky do EU

Po přijetí deklarace vypadaly česko-německé vztahy velmi nadějně. V roce 1999 se měly vyřešit poslední otevřené otázky a společná minulost se tak měla nadobro uzavřít. V Bonnu se tedy uskutečnilo setkání kancléře Gerharda Schrödera a premiéra Miloše Zemana. Schröder se ve svém proslovu vzdává majetkových nároků a zdůraznil, že: „*Požadavky organizací vyhnanců nemají na německou zahraniční politiku vliv a spolková vláda nehodlá žádné majetkové nároky vůči České republice vznášet.*“ Zeman se za českou stranu distancoval od nejzávažnějších Benešových dekretů a prohlásil je za „vyhaslé“.¹⁷⁰

V roce **2002 se konaly volby** hned v několika zemích Evropy – v ČR, SRN, Rakousku a Maďarsku. Pro zrušení dekretů vystoupil rakouský kancléř W. Schüssel a k tomu ještě českou stranu vyzval k odškodnění sudetských Němců.¹⁷¹ Zanedlouho se k tomuto stanovisku přihlásil i maďarský premiér V. Orbán. Na tyto proslovy česká strana ihned reagovala. M. Zeman v jednom ze svých rozhovorů řekl, že: „*bychom*

¹⁶⁹ Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji. *Velvyslanectví České republiky v Berlíně* [online]. 2013 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z:

https://www.mzv.cz/berlin/cz/vzajemne_vztahy/cesko_nemecka_deklarace_o_vzajemnych.html.

¹⁷⁰ Zeman a Schröder se shodli: minulost je uzavřena. *IDNES.cz* [online]. [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/zeman-a-schroder-se-shodli-minulost-je-uzavrena-f5i-zahranicni.aspx?c=990310_094223_zahranicni_jpl.

¹⁷¹ MF DNES. Schüssel: Zrušte Benešovy dekrety!. *IDNES.cz* [online]. 2002 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/schussel-zruste-benesovy-dekrety-drb-domaci.aspx?c=A020203_214908_domaci_pol.

neměli zapomenout, že sudetští Němci byli Hitlerovou pátou kolonou, kteří zničili jediný ostrůvek demokracie v Evropě.“ A dále, že: „tito sudetští Němci byli před vpádem Hitlera československými občany. Podle českých zákonů se dopustili zrady, zločinu, který se tehdy trestal smrtí. Dokonce i v mírových dobách. Když byli vyhnáni a odsunuti, byl to mírnější trest.“¹⁷²

Námítky proti Benešovým dekretům byly samozřejmě podpořeny i Sundetoněmeckým landsmanshaftem. A toto téma bylo hojně využito v německých i českých volebních kampaních a následně se stalo i překážkou při vstupu České republiky do EU. Při hlasování o vstupu do EU v roce 2003 umístili Evropští poslanci ČR až na poslední příčku (Lotyšsko, Slovinsko, Maďarsko, Malta, Slovensko, Estonsko, Polsko, Kypr, Česká republika).¹⁷³ Existovaly však i opačné názory - například Evropský komisař Günter Verheugen na své přednášce, s názvem *„Evropská integrace má položit základy pro budoucnost a ne revidovat minulost“*, vyjádřil svou podporu ČR pro vstup do EU. Benešovy dekrety nazval minulostí, která nemůže zapříčinit odmítnutí přístupu ČR do Evropské unie.¹⁷⁴

Spory a diskuze ohledně dekretů ukončila právní expertíza, jenž byla zhotovena na požádání Evropského parlamentu. Zde bylo konstatováno, že účinnost nejdůležitějších dekretů již uplynula, že odsun byl schválen Postupimskou konferencí a také byla uvedena ta část deklarace, v níž se Německo zavazuje nezatěžovat právními otázkami vzájemné vztahy. Benešovy dekrety by tedy, dle expertízy, neměly bránit vstupu ČR do EU.¹⁷⁵

Hlasování tak 9. 4. 2003 mohlo proběhnout. Hlasovalo 565 poslanců, z nichž se 489 vyslovilo pro a 39 proti (37 se hlasování zdrželo). Proti vstupu, jak se předem dalo předvídat, hlasoval vedoucí SL Bernd Posselt a dále poslanci CSU. Nicméně vstup

¹⁷² MF DNES. Zeman přirovnal Rakušany k idiotům. *IDNES.cz* [online]. 2002 [cit. 2018-04-23].

Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/zeman-prirovnal-rakusany-k-idiotum-d62-/domaci.aspx?c=A020120_213941_domaci_was.

¹⁷³ MINK, G. Oživování symbolické minulosti v souvislosti s rozšiřováním Evropské unie. In: KOLEKTIV AUTORŮ. *Benešovy dekrety: Budoucnost Evropy a vyrovnávání se s minulostí*. Praha: CEFRES, 2003, s. 10.

¹⁷⁴ BLAIVE, M. K. „Benešovým dekretům“: o co vlastně jde?. In: KOLEKTIV AUTORŮ. *Benešovy dekrety: Budoucnost Evropy a vyrovnávání se s minulostí*. Praha: CEFRES, 2003, s. 21.

¹⁷⁵ DOMNITZ, CH. *Zápas o Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie: diskuse v Evropském parlamentu a v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR v letech 2002-2003*. Praha: Dokořán, 2007, ISBN 9788073631512, s. 45.

České republiky byl podpořen nadpoloviční většinou a roku 2004 se tedy stala dalším členem Evropské unie.¹⁷⁶

¹⁷⁶ LANDOVSKÁ, H. Evropský parlament se vyslovil pro vstup Česka do EU. *Novinky.cz* [online]. Štrasburk, 2003 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/5694-evropsky-parlament-se-vyslovil-pro-vstup-ceska-do-eu.html>.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývala problematikou Mnichovské dohody a jejího oduznání. Řešila reflexi Mnichovské dohody a její důsledky, respektive jednání ohledně Pražské smlouvy, Česko-německé smlouvy z roku 1992 a Česko-německé deklaraci z roku 1997. Hlavním cílem předkládané práce byla analýza procesu oduznání Mnichovské dohody ze strany SRN. Dále měla zodpovědět, proč k jejímu prohlášení za neplatnou došlo až po tak dlouhé době.

Práce vycházela z hypotézy, že oduznání Mnichova komplikovala neexistence mírové smlouvy, respektive diplomatických vztahů a také protichůdné názory nejen na platnost Mnichova, ale i na jeho důsledky. Tato hypotéza byla potvrzena, je nutno však dodat, že bylo zjištěno, že vliv na oduznání měly i jiné aspekty.

Koncem první světové války se konala Pařížská mírová konference, která umožnila vznik Československé republiky a naopak potrestala Německo, jakožto jednoho z viníků. To byla velká rána pro Německou říši, jenž byla přes jejich veškerou vinu, vnímána jako nespravedlnost. Německo utrpělo značnou ztrátu území a mimo jiné bylo povinno platit vysoké reparace. O to více bylo sraženo k zemi, když v roce 1929 přišla velká hospodářská krize. Chabé ekonomické podmínky a bída umožnily nástup Hitlera, pod jehož vedením byla krize zažehnána a docházelo k postupné emancipaci Německa, které začalo usilovat o revizi mírových smluv a nebylo zdaleka jediným státem. Na svou stranu dostalo postupně i další státy jako Itálii, Maďarsko, Bulharsko či Polsko s Jugoslávií. Roku 1938 došlo ve jménu práva na sebeurčení národů k anexi Rakouska a i přesto, že se jednalo o porušení Versailleského *status quo*, žádná z mocností nezasáhla. Další krok byl jasný – obsadit i Československo. Využitím německé propagandy, slibů, lží a především nátlakové diplomacie spolu se zneužitím appeasementu Velké Británie a Francie, se Hitlerovi pomalu začíná plnit další sen. Tentýž rok je zástupci Británie, Francie, Itálie a Německa podepsána Mnichovská dohoda a to opět pod záštitou práva na sebeurčení národů. Ačkoliv si britská strana myslela, že podpisem dohody byla válka zažehnána a mír zachráněn, stal se pravý opak brzy pravdou. Druhá válka vypukla již pár měsíců potom a po jejím skončení bylo Postupimskou konferencí odsouhlaseno vysídlení Němců z ČSR, Polska a Maďarska, což bylo následně regulováno tzv. Benešovými dekrety.

Signatářům, již během války došlo, jak moc se mýlili a Mnichovskou dohodu prohlásili za neplatnou (Anglie však až od toho, co ji Hitler porušil, tedy od 15. března 1939). A tak zůstala již jen poslední mocnost – Německo. Československo se pokoušelo o navázání vztahů s Německem a vytvoření mírově smlouvy, v níž kromě dalšího požadovalo odůvodnění Mnichovské dohody, k tomu ale nedošlo. Poloviční úspěch se dostavil až po rozdělení Německa a v roce 1967, kdy byla Mnichovská dohoda prohlášena za neplatnou *ab initio* i ze strany NDR. Zbývalo tedy už jen SRN. Zde se však jednalo o zdoluhavý proces, kterému byla věnována celá čtvrtá kapitola.

ČSR bylo jasné, že bez navázání vztahů se SRN nejenom, že bude hrozit opětovné napadení, ale také, že Mnichovská dohoda bude SRN chápána jako stále platná a tudíž i územní nároky z ní plynoucí. Z československé strany bylo uskutečněno mnoho pokusů, na které však nedostala odpověď. To bylo ovlivněno jednak faktem, že byly navázány vztahy s NDR – protivníkem SRN a jednak tím, že československá vláda dále trvala na uznání neplatnosti dohody.

Předpoklady pro zahájení jednání vytvořila až Brandtova tzv. Ostpolitik. Jednání byla, zejména díky rozdílným názorům, zdoluhavá, ale roku 1973 byla završena tzv. Pražskou smlouvou, následnému navázání diplomatických styků a prohlášením Mnichovské dohody za nulitní. Nulita ale stále ještě nesplňovala požadavky československé strany, a tak bylo zřejmé, že jednání stále nejsou zcela u konce, nemluvě o otevřených otázkách a sudetoněmeckých požadavcích.

Rok 1989 sice s sebou přinesl značné společenské změny v ČSR, to však neukončilo vleklé spory a debaty o Mnichovu a jeho důsledcích. Spíše právě naopak. Pád komunismu v Československu a následné jednání o sjednocení Německa vneslo Mnichovskou dohodu opět do popředí. Bylo by možné diskutovat, že zde byla jistá šance k dosažení československého požadavku, obzvláště když se tohoto jednání účastnili nejen všichni signatáři Mnichova, ale i Polsko, které zde hodlalo prosadit potvrzení svých hranic. My jsme však bohužel o účast nepožádali, a tak nezbyvá nic jiného, než jen polemizovat.

Ovšem krátce po sjednocení Německa byla započata jednání vedoucí k česko-německé smlouvě. Československá strana se opět pokusila prosadit neplatnost Mnichovské dohody *ab initio*, nicméně od Pražské smlouvy v této otázce již nikdy nedošlo k posunu. Nulita dohody se tak stala v této smlouvě nejvyšším možným kompromisem, jenž bylo možné dosáhnout, což dokazuje i pasáž odkazující se na

Pražskou smlouvu: „*potvrzující Smlouvu ze dne 11. prosince 1973 o vzájemných vztazích mezi Spolkovou republikou Německa a Československou socialistickou republikou také ohledně nulity mnichovské dohody z 29. září 1938*“.¹⁷⁷ Pozitivním výsledkem však bylo potvrzení kontinuity československého státu a vyřešení některých důsledků Mnichova.

Protichůdné názory české a německé vlády a především pak odporující si proslovy Sudetoněmeckého landsmanšaftu a prezidenta Václava Havla ohledně majetkové otázky, odčinění odsunu či zrušení Benešových dekretů vyústily v další jednání. Ta byla asi nejúspěšnější ze všech. V německém Bundestagu převládly názory, že není možné se na všem shodnout a tudíž musí být česko-německá deklarace kompromisem. V deklaraci bylo tedy použito stanovisko, že: „*druhá strana má jiný právní názor*“ – obě strany si tedy ponechají vlastní interpretaci minulosti, což platí i v případě nulity Mnichovské dohody, jež v deklaraci není již vůbec zmíněna. Důležitou pasáží deklarace je slib obou stran, že: „*nebudou zatěžovat své vztahy politickými a právními otázkami pocházejícími z minulosti*“, což mělo zaručit, že se již minulost nestane překážkou v budoucích česko-německých vztazích.

Takto nadějně vyhlídky byly zničeny v roce 2002 během několikanásobných voleb v Evropě. Námitky proti Benešovým dekretům byly využívány nejen ve volebních kampaních, ale měly být použity i pro zmaření vstupu ČR do Evropské unie. To vše naštěstí bylo zachráněno provedenou expertízou, která konstatovala, že dekreta již nemají žádnou účinnost. Přesto, že několik německých a rakouských poslanců hlasovalo proti, byl vstup České republiky nadpoloviční většinou schválen a roku 2004 jsme se stali členem Evropské unie.

Čtvrtou kapitolou tak byla potvrzena počáteční hypotéza a zároveň se ukázalo, že vliv na oduznání měly i další aspekty. Velkou roli zde sehrál vládnoucí komunismus v ČSR, stejně jako Železná opona spolu s Berlínskou krizí a dalšími následky studené války. Studená válka mimo jiné rozdělila Evropu na dva tábory, čímž ještě více prohloubila propast nejen v česko-německých vztazích. V neposlední řadě měly na tuto problematiku vliv i sudetoněmecké organizace, které ač, dle jejich

¹⁷⁷ Vyhláška ministra zahraničních věcí o Smlouvě o vzájemných vztazích mezi Československou socialistickou republikou a Spolkovou republikou Německa: Vyhláška č. 94/1974 Sb. *Zákony.cz* [online]. Praha, 1974 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://www.zakony.cz/zakon-SB1974094>.

proslovů, toužily po smíření, toto smíření svými požadavky a často dráždivými projevy a názory komplikovaly. Za zmínku stojí i využívání tohoto problému k získání voličských hlasů a to zejména frakcí CDU/CSU.

Navzdory všech jednání a uplynuté doby od podepsání Mnichovské dohody, je jisté, že toto téma bude dál součástí mnohých debat. To už jen z toho důvodu, že ještě stále nebyly otevřeny a publikovány veškeré archivy a přes nespočet napsaných děl, se stále vynořují nové detaily a úhly pohledu, jenž je možné zkoumat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BLAIVE, M. K. „Benešovým dekretům“: o co vlastně jde?. In: KOLEKTIV AUTORŮ. *Benešovy dekrety: Budoucnost Evropy a vyrovnávání se s minulostí*. Praha: CEFRES, 2003.
2. BÖSE, O., EIBICHT, R.-J. *Die Sudetendeutschen: eine Volksgruppe im Herzen Europas : von der Frankfurter Paulskirche zur Bundesrepublik Deutschland*. München: Langen Müller, c1989, ISBN 9783784422701.
3. Brücke über den Abgrund. *Die Zeit* [online]. Praha [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <http://www.zeit.de/1973/51/dokumente-der-zeit-brandt-bruecke-ueber-den-abgrund>.
4. ČELOVSKÝ, B. *Mnichovská dohoda, 1938*. V Šenově u Ostravy: Tilia, 1999, ISBN 9788086101194.
5. Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji. *Velvyslanectví České republiky v Berlíně* [online]. 2013 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://www.mzv.cz/berlin/cz/vzajemne-vztahy/cesko-nemecka-deklarace-o-vzajemnych.html>.
6. ČESKO-NĚMECKÝ FOND BUDOUCNOSTI. Reflexe podpisu Česko-německé deklarace z roku 1997 v českých médiích. *Česko-německý fond budoucnosti* [online]. 2012 [cit. 2018-01-17]. Dostupné z: <http://www.fondbudoucnosti.cz/aktuality/media/reflexe-podpisu-cesko-nemecke-deklarace-z-roku-1997-v-ceskych-medii-blog-idnes-cz>.
7. DEUTSCHER BUNDESTAG. *Deutscher Bundestag: 154. Sitzung* [online]. Bonn, 1997 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/13/13154.pdf>.
8. DEUTSCHER BUNDESTAG. *Deutscher Bundestag: 110. Sitzung* [online]. Bonn, 1974, [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/07/07110.pdf>.

9. DOMNITZ, CH. *Zápas o Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie: diskuse v Evropském parlamentu a v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR v letech 2002-2003*. Praha: Dokořán, 2007, ISBN 9788073631512.
10. DUNCAN, W. a kol. *World politics in the 21st century*. Boston: Cengage Learning, 2008, ISBN 9780547056340.
11. EČER, B. Poučení norimberského soudu pro Slováky. *Poučení norimberského soudu pro Slováky*. V Brně: Zář, 1947.
12. *English Oxford Living Dictionaries* [online]. Oxford University Press [cit. 2018-03-2]. Dostupné z: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/blackmail>.
13. Erklärung des Sudetendeutschen Rates und der Bundesversammlung. *Sudetenpost* [online]. Linz, 1973 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.sudetenpost.eu/Archiv/1973/15.pdf>.
14. Erklärung des Sudetendeutschen Rates und der Bundesversammlung. *Sudetenpost* [online]. Linz, 1973 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.sudetenpost.eu/Archiv/1973/15.pdf>.
15. FRANZEN, E. K. *Der vierte Stamm Bayerns: die Schirmherrschaft über die Sudetendeutschen 1954-1974*. München: Oldenbourg, 2009, ISBN 9783486591507.
16. FRANZEN, K. E. Verpaßte Chancen? Die Verträge zwischen Bonn und Prag im Urteil der Sudetendeutschen. *Bohemia* [online]. 1997, s. 102 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <https://www.bohemia-online.de/index.php/bohemia/article/view/2881/4407>.
17. GEORGE, A. L. *Forceful persuasion: coercive diplomacy as an alternative to war*. Washington, D. C.: United States Institute of Peace Press, 1991, ISBN 9781878379146.
18. GRÓNSKÝ, J., HŘEBEJK, J. *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa*. Praha: Karolinum, 1999.

19. HAHNOVÁ, E., HAHN, H. *Sudetoněmecká vzpomínání a zapomínání*. Praha: Votobia, 2002. ISBN 9788072201174.
20. HOPP, G. *Machtfaktor auch ohne Machtbasis?: die Sudetendeutsche Landsmannschaft und die CSU*. Wiesbaden: VS-Verl, 2010, ISBN 3531175599.
21. JAKOBSEN, P. V. *Coercive Diplomacy: Frequently used, seldom successful* [online]. 2007, [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: http://www.kkrva.se/wp-content/uploads/Artiklar/074/kkrvaht_4_2007_3.pdf.
22. JAKUBEC, I. *Schlupflöcher im "Eisernen Vorhang": tschechoslowakisch-deutsche Verkehrspolitik im Kalten Krieg : die Eisenbahn und Elbeschiffahrt 1945-1989*. Stuttgart: Steiner, 2006, ISBN 978-3-515-08527-4.
23. JUNEK, V. *Druhá republika: nultá hodina*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3723-9.
24. Kolektiv autorů. *Komu sluší omluva: Češi a sudetští Němci : (dokumenty, fakta, svědectví)*. Praha: Erika, 1992. ISBN 808561202x.
25. KUČERA, O. Sudetoněmecký landsmanšaft - historie, struktura, cíle. *Glosy.info* [online]. 2004 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://glosy.info/texty/sudetonemecky-landsmansaft-historie-struktura-cile/2>.
26. KUKLÍK, J. a kol. *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. Praha: Auditorium, 2011. 20. Století, ISBN 978-80-87284-18-6.
27. KUKLÍK, J. Osudy Mnichova za druhé světové války a po ní. In: *MNICHOV 1938 Sedmdesát let poté*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008.
28. KURAL, V. Hlavní organizace sudetoněmeckých vysídlenců v SRN 1945-1989. In: *Krajanské organizace sudetských Němců v SRN: Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: ÚMV, 1996.

29. KURAL, V. Sudetoněmecké krajanské sdružení v SRN 1989-1996. In: *Krajanské organizace sudetských Němců v SRN*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998.
30. KÜSTERS, H. J. Hallstein-Doktrin. *Konrad Adenauer 1876-1967* [online]. [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <https://www.konrad-adenauer.de/stichworte/aussenpolitik/hallstein-doktrin>.
31. LANDOVSKÁ, H. Evropský parlament se vyslovil pro vstup Česka do EU. *Novinky.cz* [online]. Štrasburk, 2003 [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/5694-evropsky-parlament-se-vyslovil-pro-vstup-ceska-do-eu.html>.
32. MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: obecná část*. 3. opr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002, Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-7239-109-7.
33. MF DNES. Schüssel: Zrušte Benešovy dekrety!. *IDNES.cz* [online]. 2002 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/schussel-zruste-benesovy-dekrety-dr-b-/domaci.aspx?c=A020203_214908_domaci_pol.
34. MF DNES. Zeman přirovnal Rakušany k idiotům. *IDNES.cz* [online]. 2002 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/zeman-prirovnal-rakusany-k-idiotum-d62-/domaci.aspx?c=A020120_213941_domaci_was.
35. MINK, G. Oživování symbolické minulosti v souvislosti s rozšiřováním Evropské unie. In: KOLEKTIV AUTORŮ. *Benešovy dekrety: Budoucnost Evropy a vyrovnávání se s minulostí*. Praha: CEFRES, 2003.
36. MORAVCOVÁ, D. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914-1941*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1998, ISBN 80-86130-04-5.
37. MÜLLER, H. a kol. *Dějiny Německa*. 2. dopl. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004, Dějiny států. ISBN 80-7106-188-3.
38. OSTPOLITIK: Ideales Paket. *Der Spiegel* [online]. 1970 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-44931143.html>.

39. RICHTER, K. Benešovy dekrety - záminka k oživení sporu. *Chlumecké listy* [online]. [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: http://www.chlumecko.cz/chlumeclisty/TXT/2002/4_2002.txt.
40. SEIBT, F. *Německo a Češi: dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy*. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0577-3.
41. *Smlouva mezi Spolkovou republikou Německo a Českou a Slovenskou Federativní Republikou o dobrém sousedství a přátelské spolupráci* [online]. Praha, 1992 [cit. 2018-01-17]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Smlouva-mezi-Spolkovou-republikou-Nemecko-a-Ceskou-a-Slovenskou-Federativni-Republikou-o-dobrem-sousedstvi-a-pratelske-spolupraci.pdf>.
42. SPIRIT, M. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0755-2.
43. UNIVERZITA KARLOVA. "Češi a Němci na cestě k dobrému sousedství": Projev prezidenta republiky Václava Havla. *Vaclavhavel.cz* [online]. Praha, 1995 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: http://www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=projevy&val=201_projevy.html&typ=H.
44. VESELÝ, Z. *Dějiny české zahraniční politiky v datech*. Praha: Oeconomica, 2006, ISBN 80-245-1099-5.
45. *Vídeňská úmluva o smluvním právu* [online]. [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <http://smsjm.vse.cz/wp-content/uploads/2008/10/mp5.pdf>.
46. VOJÁČEK, L. a kol. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-257-8.
47. Vyhláška ministra zahraničních věcí o Smlouvě o vzájemných vztazích mezi Československou socialistickou republikou a Spolkovou republikou Německa: Vyhláška č. 94/1974 Sb. *Zakony.cz* [online]. Praha, 1974 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://www.zakony.cz/zakon-SB1974094>.

48. WITTE, M. *Entfremdung - Sprachlosigkeit - Aussöhnung?*. Norderstedt: Verlag, 2002, ISBN 9783831135547.
49. Zeman a Schröder se shodli: minulost je uzavřena. *IDNES.cz* [online]. [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/zeman-a-schroder-se-shodli-minulost-je-uzavrena-f5i-/zahranicni.aspx?c=990310_094223_zahranicni_jpl.
50. Znovusjednocení Německa - historický podpis smlouvy 2 + 4. *ČT24* [online]. 2008 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1443337-znovusjednoceni-nemecka-historicky-podpis-smlouvy-2-4>.